

**T.C.
Mersin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı**

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİ
İLE YETKİNLİK BEKLENTİLERİNİN İNCELENMESİ**

Mehtap KOÇ TELLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mersin, 2010

**T.C.
Mersin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı**

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİ
İLE YETKİNLİK BEKLENTİLERİNİN İNCELENMESİ**

Mehtap KOÇ TELLİ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Mehmet GÜNDOĞDU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mersin, 2010

Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Mehtap Koç Telli tarafından hazırlanan Mersin Üniversitesi öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ile yetkinlik beklentilerinin incelenmesi başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başarılı

Başarısız

Başkan _____

Yrd. Doç. Dr. Mehmet GÜNDOĞDU
(Danışman)

Üye _____

Yrd. Doç. Dr. Ertuğrul GÖDELEK

Üye _____

Yrd. Doç. Dr. Nurcan GÖKÇAKAN

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylıyorum.

... / ... / ....

Prof. Dr. Mustafa AKSAN

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu çalışma, Mersin Üniversitesi'nde okumakta olan öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile yetkinlik beklentilerini incelemek amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın gerçekleşmesinde yardımlarından dolayı tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Mehmet GÜNDOĞDU' ya, ayrıca araştırma sürecindeki katkılarından dolayı Dr. Öner ÇELİKKALELİ' ye aynı zamanda tezimi okuyarak görüşlerini paylaşan Yrd. Doç. Dr. Nurcan GÖKÇAKAN ve Yrd. Doç. Dr. Ertuğrul GÖDELEK' e teşekkür ederim.

Araştırmanın tüm basamaklarında beni destekleyen ve yardımlarını esirgemeyen sevgili anneme ve babama, eşime ve kızıma, ayrıca her zaman yanımda olan dostlarıma da teşekkür ederim.

Mehtap KOÇ TELLİ

Nisan, 2010

ÖZET

Bu araştırma, Mersin Üniversitesi'n de okumakta olan öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile yetkinlik beklentilerini incelemek amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın verileri, Mersin Üniversitesi'n de 2009 – 2010 eğitim öğretim yılında, Eğitim, Fen-Edebiyat, Eczacılık, Mimarlık, Su Ürünleri, İletişim, Mühendislik, İktisadi-İdari Bilimler, BESYO ve Tıp Fakültelerinin 3. sınıfında okumakta olan toplam 434 öğrenciden elde edilmiştir. Öğrencilerin sosyal beceri düzeyine ilişkin verileri elde etmek için, Riggio (1986,1989) tarafından geliştirilen ve Yüksel (1997) tarafından Türkçe'ye uyarlanan “Sosyal Beceri Envanteri” (Social Skills Inventory), Yetkinlik Beklentisi Düzeyini ölçmek için Smith-Betz (2000) tarafından geliştirilen ve Palancı (2002) tarafından Türkçe'ye uyarlaması yapılan “Sosyal-Öz Yeterlik Algısı Ölçeği” kullanılmıştır.

Araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel analizi için SPSS 16.0 Paket Programı kullanılmıştır. Sosyal beceri ve sosyal yetkinlik beklenti puanlarının cinsiyetlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını test etmek için bağımsız gruplar için t testi; fakülte ve yaşadıkları yere göre farklılaşp farklılaşmadığını test etmek için ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Ayrıca sosyal beceri puanları ile sosyal yetkinlik puanları arasındaki ilişkiyi incelemek için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır. Araştırmada hata payı üst sınırı <0.05 olarak alınmıştır.

Elde edilen araştırma bulgularına göre, sosyal beceri düzeyi ve yetkinlik beklentisi arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Sosyal beceri düzeyi ve yetkinlik beklentisi puanları arasında kızlar ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ancak duyuşsal anlatımcılık alt ölçeği arasında kızların lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinin yaşadıkları yer ve öğrenim gördükleri fakülteler açısından sosyal beceri düzeyi ve sosyal yetkinlik beklenti puanların arasında fark bulunmamıştır.

Araştırma bulguları, sosyal beceri düzeyi ve yetkinlik beklentisiyle ilgili daha önce yapılmış araştırma bulguları ile birlikte tartışılıp yorumlanmış ve bulgular doğrultusunda geleceğe yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Beceri, Yetkinlik Beklentisi, Üniversite Öğrencileri.

ABSTRACT

AN ANALYSIS OF SOCIAL SKILL LEVEL AND SELF-EFFICACY OF THE STUDENTS ATTENDING THE MERSİN UNIVERSITY

This research was done to examine the social skill level and self-efficacy of the students attending the Mersin University.

The data of this research was gathered from total 434 students who are attending the third grade of Education, Science- Literature, Chemistry, Architecture, Marine products, Communication, Engineering, Economy and Management Sciences, Sports Academy and Medicine. In order to get the students' social skills level data, social skills Inventory developed by Riggio (1986,1989) and adapted to Turkish by Yüksel (1997) and to measure Efficiency Prospect Level , Social Self Efficiency Perception Scale developed by Smith-Betz (2000) adapted to Turkish by Palancı (2002) were used.

Spss 16.0 software was used for the statistical analyses of the data. In order to test whether social Self- Efficiency Levels and psychological needs differed according to gender, separate one-way ANOVA was administered to the data. Furthermore, to determine the relationship between Social Self-Efficiency Level and psychological needs, Pearson Product Moment Correlation Coefficient was computed. In this research, the significance level was 0.05.

According to data gathered in the research there is a positive correlation between social Self- Efficiency Levels and psychological needs. There isn't any remarkable difference between the results of males and females but there is a remarkable difference in favour of females in terms of Emotional Expressivity. There isn't any difference between the relationship between Social Efficiency Prospect Level and Social Skills level of university students in terms of the place they are living at and the faculties they are attending.

Research data was interpreted with the findings of previous research regarding social Efficiency Prospect Level and in the light of these findings, some recommendations were made based on the discussion.

Key words: Social Skills, Self Efficacy, University Students.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	x

GİRİŞ.....	1
Problem.....	4
Alt Problemler.....	4
Sayıtlar.....	5
Sınırlılıklar.....	4
Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	5
Tanımlar.....	5

I. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	9
I.1. Sosyal Beceri.....	9
I.2. Yetkinlik Beklentisi.....	16
I.3. İlgili Araştırmalar.....	23

I.3.1. Sosyal Beceri ile İlgili Araştırmalar.....	23
I.3.2. Yetkinlik Beklentisi ile İlgili Araştırmalar.....	33

II. BÖLÜM

YÖNTEM.....	42
II. 1. Araştırmanın Modeli.....	42
II.2. Araştırma Grubu.....	42
II.3. Veri Toplama Araçları.....	43
II.3.1. Sosyal Beceri Envanteri.....	43
II.3.2. Sosyal-Öz Yeterlik Algısı Ölçeği.....	45
II.3.3. Kişisel Bilgi Formu.....	46
II.4. Araştırmanın İşlem Yolu.....	46
II.5. Verilerin Analizi.....	46

BÖLÜM III

BULGULAR.....	47
III.1. Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri Toplamı, Alt Ölçekleri ve Sosyal Yetkinlik İnancı Puanları Arasında Anlamlı Bir İlişki Olup Olmadığına İlişkin Bulgular.....	48
III.2. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Sosyal Beceri Toplamı, Alt Ölçekleri Ve Sosyal Yetkinlik İnancı Puanlarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	50
III.3. Üniversite Öğrencilerinin Yaşadıkları Yere Göre Sosyal Beceri	

Toplamı, Alt Ölçekleri ve Sosyal Yetkinlik İnancı Puanlarına Ait Bulgular	51
III.4. Üniversite Öğrencilerinin Fakültelerine Göre Sosyal Beceri Toplamı, Alt Ölçekleri ve Sosyal Yetkinlik İnancı Puanlarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular.....	55

BÖLÜM IV

TARİŞMA VE YORUM.....	57
IV.1. Sosyal Beceri Düzeyi ve Alt Ölçekleri ile Sosyal Yetkinlik Beklentisi Arasındaki Korelasyonlarla İlgili Bulguların Tartışılması ve Yorumu.....	57
IV.2. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Sosyal Yetkinlik İnancı Puanları, Sosyal Beceri Toplam Puanı Ve Alt Ölçekleri Puanlarının Tartışılması ve Yorumu.....	60
IV.3. Üniversite Öğrencilerinin Yaşadıkları Yere Göre Sosyal Beceri Toplamı, Alt Ölçekleri Ve Sosyal Yetkinlik İnancı Puanlarına Ait Bulguların Tartışılması ve Yorumu.....	64
IV.4. Üniversite Öğrencilerinin Fakültelerine Göre Sosyal Beceri Toplamı, Alt Ölçekleri Ve Sosyal Yetkinlik İnancı Puanlarına Ait Bulguların Tartışılması ve Yorumu.....	65

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç ve Öneriler 67

KAYNAKÇA.....69

EKLER

Ek-1 Sosyal Beceri Envanteri.....80

Ek-2 Sosyal Öz Yeterlik Algısı Ölçeği.....84

TABLULAR LİSTESİ

TABLO 1 Örneklem Dağılımı.....	43
TABLO 2 Araştırmaya katılan öğrencilerle ilgili betimsel istatistikler.....	47
TABLO 3 Sosyal Beceri Düzeyi, Alt Ölçekleri ve Sosyal Yetkinlik Beklentisi Puanları Arasındaki Korelasyonların Katsayıları.....	49
TABLO 4 Cinsiyete Göre Sosyal Beceri Toplamı, Alt Ölçekleri Ve Sosyal Yetkinlik Beklentisi Puanlarına N, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	50
TABLO 5 Üniversite Öğrencilerinin Yaşadıkları Yere Göre Sosyal Beceri Toplamı, Alt Ölçekleri ve Sosyal Yetkinlik Beklentisi Puanlarına Ait N, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	51
TABLO 6 Üniversite Öğrencilerinin Yaşadıkları Yere Göre Sosyal Beceri Toplamı, Alt Ölçekleri ve Sosyal Yetkinlik Beklentisi Puanlarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Varyans Analizi.....	53
TABLO 7 Üniversite Öğrencilerinin fakültelerine Göre Yaşadıkları Yere Göre Sosyal Beceri Toplamı, Alt Ölçekleri ve Sosyal Yetkinlik Beklentisi Puanlarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Varyans Analizi.....	55

GİRİŞ

İnsan yaşamında bireyin başkalarından olumlu tepkiler getirecek ve olumsuz tepkilerin gelmesini engelleyecek becerilere sahip olması önemlidir. Bu nedenle başkalarıyla etkileşimi mümkün kılacak, sosyal açıdan kabul edilebilir ve öğrenilmiş davranışlar olarak tanımlanabilen sosyal beceriler, bireyin yaşam kalitesini arttırabilir (Yüksel, 1997).

Dowrick (1986) sosyal beceriyi, belli bir ortamda, toplumsal olarak kabul görecekt ve hem kişinin kendisi hem de karşısındaki için yararlı olacak şekilde davranabilme becerisi olarak tanımlamaktadır. Yüksel (1997)'e göre sosyal beceri; başkalarından olumlu tepkiler getirecek ve olumsuz tepkilerin gelmesini önleyerek, diğerleriyle iletişimi mümkün kılan, sosyal açıdan kabul edilebilir, çevrede etki bırakan, hedefe yönelik, sosyal içeriğe göre değişen, hem belirli gözlenebilir hem de gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeleri içeren ve öğrenilebilir davranışlardır.

Sosyal becerilerin gelişmesi, insanların ilgilendikleri şeylere daha çabuk ulaşma, fırsatları değerlendirme ve duygusal olarak çevrelerine uyum sağlamalarına yardımcı olur. Ayrıca bireylerin sosyal yaşamlarında başarılı olmaları, onların etkili iletişim becerileri kazanmalarını sağlar. Kısaca iletişim becerileri ile yaşamdaki başarı arasında olumlu bir ilişki vardır. Aksine sosyal beceri eksikliği olan birey, günlük yaşamdaki çeşitli sosyal etkileşim ortamlarında haklı olduğuna inandığı durumlarda dahi haklılığını ifade girişiminde bulunmayabilmekte; çekingen, bazen umursamaz bazen de

uğradığı haksızlığı kendisini suçlamak için oldukça mantıklı nedenlerle hiçbir tepki göstermeden savuşturabilmektedir (Albayrak–Arın, 1999).

Sosyal becerilere sahip olma, farklı sosyal roller oynama ve etkili iletişim gibi alanlardaki yetenekler, birey üzerinde olumlu bir sosyal imaja önderlik eder. Bu anlamda sosyal becerilere sahip olan birey sosyal olarak etkindir. Bu durum sosyal statülerinin artmasına neden olur ve bireyin kendine olan güvenini artırır. Böylelikle bireyin kendisini psikolojik olarak iyi hissetmesini sağlar. Sosyal beceriye sahip bireyler sosyal ilişkilerinde güvenlidirler (Bandura, 1977).

. İstenen bir davranışın başlatılması, başlanılan bir davranışın başarılı bir şekilde yapılabilmesi için gerekli çabanın harcanması, davranış gerçekleştirilirken kişinin önüne çıkan engelleri aşmaya çalışmasındaki ısrarı, kişinin kendisini o konuda ne kadar yetkin gördüğüyle olabilmektedir. Yetkinlik (Self-Efficacy) Bandura (1986) tarafından “insanların yapmak istedikleri herhangi bir iş için gerekli olan davranışı sergileyebilmeleri, bu davranışları organize edebilmeleri ve bu iş için gerekli davranış biçimleri sergileyebilecekleri konusunda kendileri ile ilgili inançları” olarak tanımlanmıştır

Bandura (1977) bireyin çevresindeki diğerleriyle başarılı ilişkiler başlatabilmesi ve bu ilişkilerini sürdürebilmesini de “sosyal yetkinlik beklentisi” olarak tanımlar. Connolly’ye (1989) göre sosyal yetkinlik beklentisi bireyin etkili sosyal davranışlar kazanmasında belirgin bir rol oynamaktadır. Sosyal yetkinlik beklentisi, sosyal atılganlık, genel ilişkilerde oluşan performans, bir sosyal grup ya da faaliyete katılma, dostane tavır ve insanlardan yardım alıp verme becerilerini gösterebilmektir. Sosyal yetkinlik, sosyal

yaşamın, bilişsel beceriler, sosyal davranışlar gösterme becerisi ve bireyin daha önceki yaşantıları tarafından etkilenmesiyle sosyal yaşamda istenilen amaca ulaşmadaki doygunluk olarak görülür (Akt= Bilgin, 1996).

Sosyal yetkinlik veya çevre üzerinde etkili olma duygusu insan davranışının önemli güdüleyicilerinden birisidir. Sosyal yetkinlik bireyin ruh sağlığında önemli bir yere sahiptir. Sosyal yetkinlik beklentisi, “kişilerarası ilişkilerde bireysel beceriye bağlı olarak gösterilen performans hakkında bireyin kendilik beklentisi” olarak tanımlanabilir. Sosyal yetkinlik beklentisi bireyin kendisini sosyal ilişkilerde başarılı olarak değerlendirmesine yardım eder (Bandura, 1977).

Üniversite öğrencileri çok değişik sosyo-kültürel çevreden gelmeleri ve çalkantılı bir gelişim dönemi olarak kabul edilen ergenlik döneminin sonlarında olmaları nedeniyle, araştırmacıların ilgisini çekmektedir. Yüksek öğrenim yıllarına denk düşen 18-25 yaş dönemindeki gençlerden kimi lider olmak, kimi karşı cinsten arkadaş edinmek, kimi ise kendi kişiliği içinde bir devrim yapmak amacındadır (Kılıççı, 1992). Bu dönemde birey bir gruba ait olmak ister. Bu bir spor kulübü, siyasi amaçlı bir örgüt veya mahalledeki arkadaş grubundan olabilmektedir (Kulaksızoğlu, 2000).

Özgüven (1992), üniversite düzeyinde ailenin etkisinin azaldığını, arkadaş grubunun değerler sisteminin, bireyin davranışlarını yönlendirme yönünden daha etkili hale geldiğini ifade etmiştir. Bireyin kendisini sosyal yetkinliği olan bir insan olarak yorumlaması ve algılaması, etkileşimlerinde daha istikrarlı, güvenli olmasına ve uygun yönlendiricilerle daha verimli sonuç alabilmesine neden olabilir.

Yukarıda verilen bilgilere ve yapılmış araştırmalara dayalı olarak üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ile yetkinlik beklentileri arasında bir ilişki olabileceği sonucuna varılabilir.

Problem

Üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ile sosyal yetkinlik beklentileri ilişkilimidir ve sosyal beceri düzeyleri ile sosyal yetkinlik beklentileri cinsiyet, fakülte ve yaşadıkları yere göre farklılaşmakta mıdır?

Alt Problemler

1. Üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ile sosyal yetkinlik beklentileri ilişkili midir?
2. Üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ile sosyal yetkinlik beklentileri cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?
3. Üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ile sosyal yetkinlik beklentileri yaşadıkları yere göre farklılaşmakta mıdır?
4. Üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ile sosyal yetkinlik beklentileri fakültelerine göre farklılaşmakta mıdır?

Sayıtlar

1. Örneklem grubunun kendilerine uygulanacak ölçme araçlarına objektif ve kendi durumlarını tam olarak yansıtacak biçimde cevap vermişlerdir.
2. Araştırma için seçilen örneklem grubu, evreni temsil edici niteliktedir.

Sınırlılıklar

1. Araştırma Mersin Üniversitesi'n de okuyan öğrencilerle sınırlıdır.
2. Araştırma verileri kullanılacak ölçme araçlarının ölçtüğü nitelikler ile sınırlıdır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Cannoly (1989) sosyal yetkinliği kişiler arası ilişkilerde kişisel becerilere dayalı olarak gösterilen performans hakkında kendilik beklentisi olarak tanımlamıştır (Akt= Bilgin, 1996). Öğrenci yetkinlik beklentisinin zayıflığı nedeniyle başkalarının kendisi hakkındaki düşünceleri öğrenmesi için gerekli olan sosyal ilişkilere giremeyebileceğinden benlik tasarımı oluşturmada eksiklikler ortaya çıkabilecektir. Birey için önemli olan da başarılı olmak ve kendisi için gerekli olan sosyal ilişkilere girebilmek, bir gruba dahil olmak ve kabul edilme duygularını birlikte yaşamaktır.

Öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin ve yetkinlik beklentilerinin yetersiz olması hangi eğitim-öğretim kademesinde olursa olsun, onların başarı düzeylerinin yanı sıra çevreleriyle etkili iletişim kurmalarını da olumsuz yönde etkilemektedir.

Bu nedenle bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ile sosyal yetkinlik beklentileri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak ve sosyal beceri düzeyleri ile sosyal yetkinlik beklentilerinin cinsiyet, fakülte ve yaşadıkları yere göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir. Bu ilişkinin ortaya çıkarılması, öğrencilere yönelik psikolojik yardım hizmetlerinin organizasyonunu sağlayarak, öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin alt boyutlarıyla belirlenmesine ve sosyal beceri eğitim programlarının düzenlenmesine neden olacaktır. Bunların sonucunda öğrencilerin hem başarı düzeylerini arttıracak, hem de çevreye uyum sürecini kolaylaştıracaktır. Öğrencilerde daha mantıklı düşünce örüntülerinin geliştirilmesine temel olacak bilgi sağlayacaktır.

Literatürün incelenmesi sonucunda, sosyal beceri düzeyi ve yetkinlik beklentisinin birlikte araştırıldığı herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu durumun, bu iki değişkenin ilişkisini araştırmanın önemini daha da arttırdığı düşünülmektedir.

Tanımlar

Sosyal Beceri: Başkalarından olumlu tepkiler getirecek ve olumsuz tepkilerin gelmesini önleyecek, başkalarıyla etkileşimi mümkün kılan, sosyal açıdan kabul edilebilir, çevrede etki bırakan hedefe yönelik, sosyal içeriğe göre değişen, hem belirli gözlenebilir

hem de gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeleri içeren ve öğrenilebilir davranışlardır (Yüksel, 1997).

Duyuşsal Anlatımcılık: Bireylerin sözel olmayan iletişim becerilerine özellikle duyuşsal mesajları gönderme becerilerine duyuşsal anlatımcılık adı verilir (Yüksel 2004).

Duyuşsal Duyarlılık: Bireyin başkalarından gelen sözel olmayan mesajları alma ve çözümleme becerilerini ifade etmektedir (Yüksel 2004).

Duyuşsal Kontrol: Bireyin, belli başlı duyguları yetenekli bir şekilde birleştirme ve bu duyguları bir maske altında gizleme becerilerini kapsar (Yüksel 2004).

Sosyal Anlatımcılık: Bireyin, sosyal iletişim kurma ve iletişime katılma becerilerini ifade etmektedir (Yüksel 2004).

Sosyal Duyarlılık: Bireylerin, başkalarının sözel mesajlarını çözümleme becerilerini ve bunun yanı sıra bireylerin uygun sosyal davranışlarını yönlendiren normları anlamayı ve bireysel duyarlılığı değerlendirmeyi içermektedir (Yüksel 2004).

Sosyal Kontrol: Bireyin, sosyal rol oynama ve bireyin sosyal olarak kendini ortaya koyma becerilerini ifade etmektedir (Yüksel 2004).

Yetkinlik Beklentisi: Bireyin belirli bir davranışı başarılı bir biçimde gerçekleştireceğine ilişkin yeteneği hakkındaki inancıdır (Bandura, 1977).

Sosyal Yetkinlik Beklentisi: Bireylerin kişilerarası etkileşim durumlarında kendi yetenekleri ile ilgisi benlik algısıdır (Bandura, 1997).

BÖLÜM I

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, sosyal beceri ve yetkinlik beklentisine ilişkin kuramsal çerçeve ele alınmış ve konuyla ilgili olarak yapılmış olan araştırmalara yer verilmiştir.

I. 1. Sosyal Beceri

Sosyal beceri ve sosyal yeterlik konusundaki araştırmalar yaklaşık 75 yıl önce 1920 'li yıllarda Thorndike tarafından sosyal zekânın tanımlanması ve ölçülmesi ile başlamıştır. Ancak bu çalışmalar sosyal zekânın ölçülmesindeki güçlükler ve genel zekâdan sosyal zekâyı ayırmanın güç oluşu nedeniyle engellenmiştir. Bunun nedeni sosyal zekâ ile ilgili geleneksel tanımlardır. Bu tanımlarda sosyal zekâ, sosyal durumu ve sosyal davranışı anlama ve okuma becerisi olarak görülür. Bu beceriler genel zekânın bileşkesi olan, sözel akıl yürütmeyi de içeren ve öğrenilebilir bir özellik olarak ele alınır (Yüksel,1997).

Thorndike, 1920'li yıllarda üç tür zekâ olduğunu öne sürmüştür. Soyut zekâ, mekanik zekâ ve sosyal zekâ. Ona göre sosyal zekâ “insanları anlama ve idare etme- insan ilişkilerinde bilgece davranma yeteneği” dir. Bu tanımda sosyal zekâ çalışmaları tarihi boyunca karşılaşılan iki öge bulunmaktadır; anlama (bilişsel) ve davranma (psikomotor). Marlowe, sosyal zekâyı “sosyal zekâ ya da sosyal yeterlik, kişiler arası durumlarda kişinin kendisi dahil insanların duygu, düşünce ve davranışlarını anlama ve o anlayışa uygun

davranma yeteneği” şeklinde tanımlamıştır (Bacanlı, 1999). Sosyal zekâ konusundaki çalışmalar, sosyal beceri ve sosyal yeterlik kavramlarını gündeme getirmiştir. Hatta sosyal zekâ ile sosyal beceriler zaman zaman birbirinin yerine kullanabilen iki kavram olarak da gündeme getirilmektedir. Sosyal zekâ ya da sosyal becerilere sahip olmak kişilerarası ilişkilerde bireylere kazanımlar sağlamaktadır (Yüksel, 2004).

Sosyal beceri kavramıyla ilgili olarak literatürde pek çok tanıma rastlanmaktadır. Bu tanımların içerik olarak birbirine yakın oldukları görülmektedir.

Argyle (1972)’ye göre sosyal beceri, kişinin kişisel konumuna göre, uygun davranış kurallarını gösterme yeteneğidir. Bu kurallar kişinin kültürel yapısına bağlı olup, her sosyal gruba göre de farklılık göstermektedir. Bu kuralları fiilen de uyumlu hale getirmek için öğrenerek benimsemek gerekir (Akt= Şahin, 1999). Kelly (1982), sosyal beceriyi çevreden olumlu pekiştireç sağlayan veya devam ettiren kişilerarası ilişki durumlarında kullanılan ve öğrenilmiş davranışlar olarak görmektedir. Bu tanımla da sosyal beceriler (1) olumlu pekiştireçlere neden olacak davranış olarak görülür. Sosyal beceri hem olumlu pekiştireçlere neden olabilir hem de var olan olumlu pekiştireçleri devam ettirebilir, (2) kişilerarası ilişkilerde sergilenebilme ve (3) tanımlanabilir olarak ele alınır.

Howing ve diğerleri (1990)’ne göre ise sosyal beceriler, bireylerin sosyal durumda yetenekli bir şekilde davranabilmelerine olanak sağlayan, sosyal etkileşimlerini kolaylaştıran, problem çözme becerilerini kullanabilme gibi bazı beceriler olarak ele alınmaktadır (Akt= Hamarta, 2000).

Yüksel (1997)'e göre ise sosyal beceri; başkalarından olumlu tepkiler getirecek ve olumsuz tepkilerin gelmesini önleyecek, başkalarıyla etkileşimi mümkün kılan, sosyal açıdan kabul edilebilir, çevrede etki bırakan, hedefe yönelik, sosyal içeriğe göre değişen, hem belirli gözlenebilir hem de gözlenemeyen bilişsel ve duygusal öğeleri içeren ve öğrenilebilir davranışlardır. Bu davranışlar sosyal bilgiyi alma, çözümlenme, anlama ve uygun tepkide bulunmayı kapsar.

Diğer yandan Liberman ve diğerleri (1986) sosyal becerilerin; toplum içinde yaşamak ve yeterli düzeyde kaliteli bir yaşam için gerekli olan bilişsel, sözel ve sözel olmayan kişiler arası davranışlar olduğunu belirtmektedir. Sosyal beceriler, gelen sosyal mesajların doğru algılanmasını, sosyal problem çözebilme kapasitesi ve mesaj gönderme becerilerini içerir. Bireyin, kendi dağarcığındaki sosyal becerilerini uygulamaya koyma girişimleri, o bireyin “başta çıkma çabaları”dır (Akt= Altınoğlu – Dikmeer, 1997).

Sosyal beceriler; bireyin olumlu tepki almasına ve olumsuz tepkilerden kaçınmasına yardımcı olacak şekilde başkaları ile etkileşimde bulunmasına olanak veren, sosyal olarak kabul edilebilir öğrenilmiş davranışlar olarak tanımlanabilir. Bu öğrenilmiş davranışlar açık ve gizli olabilir. Sosyal beceriler, başarılı kişilerarası ilişkilerin önemli belirleyicileri olarak görülmektedir. Bireyin kendisine ve başkalarına gelebilecek zararı en aza indirirken sosyal etkileşimden olumlu güç kazanma şansını en üst düzeye çıkarır (Elliot ve Gresham 1993). Bir başka deyişle Segrin (2001), sosyal becerilerin diğer insanlarla uygun ve etkili ilişkilerde bulunabilme yeteneğini kullanmayı içerdiğini belirtmektedir. Bunun yanında yeterli sosyal becerilere sahip insanlar; kendilerini etkili bir

biçimde ifade edebilirler, diğerlerini anlayabilir ve önem verebilirler, diğer insanlar tarafından olumlu kabul edilen iletişim davranışları sergileyebilirler.

Sosyal beceriler, öğrenilmiş davranışlar olarak ele alınmaktadır. Cartledge ve Milburn (1983), sosyal beceri tanımlarının çoğundaki ortak noktaları şu şekilde belirtmektedirler (Akt= Yüksel, 1997).

1. Başkalarından olumlu tepkiler getirecek ve olumsuz tepkilerin gelmesini engelleyecek, başkalarıyla etkileşimi mümkün kılacak, sosyal olarak kabul edilebilir olan öğrenilmiş davranışlar olarak sosyal beceriler,
2. Çevrede etki bırakan, hedefe yönelik davranışlar olarak sosyal beceriler,
3. Duruma özgü ve sosyal içeriğe göre değişen sosyal beceriler,
4. Hem belirli gözlenebilir davranışlar, hem de gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeler içeren davranışlar olarak sosyal beceriler.

Sosyal beceri kavramının temeli Michelson, Sugai, Wood ve Kazdin (1983) tarafından ileri sürülen yedi sayılıya dayandırılmaktadır (Akt: Elliott, Sheridan ve Gresham 1989; Elliott ve Gresham 1993).

Bunlar:

1. Sosyal beceriler temel olarak öğrenme yoluyla kazanılır.
2. Sosyal beceriler sözel ve sözel olmayan özel davranışları kapsar.
3. Sosyal beceriler etkili ve uygun davranışı başlatma ve cevapları gerektirir.
4. Sosyal beceriler sosyal desteği artırır.

5. Sosyal beceriler özünde etkileşime dayanır, etkili ve uygun tepkide bulunmayı gerektirir.

6. Sosyal beceri performansı, katılımcıların ve ortamın özelliklerinden etkilenir.

7. Sosyal performanstaki yetersizlik ve davranışlardaki aşırılıklar müdahale için açığa çıkarılıp belirlenebilir.

Riggio (1986), sosyal beceriyi altı alt boyutu olan bir kavram olarak ele almıştır.

1. Duyuşsal İfade (Emotional Expressivity)

Sosyal Beceri, duygusal durum ve tutumları sözel olmayan bir şekilde ifade edebilme becerisidir. Diğer bir deyişle, sözel olmayan mesajı göndermedeki genel beceriyi kastetmektedir. Bununla birlikte, bu boyut, hem bireyin hissettiği duygusal durumları spontan ve uygun bir şekilde ifade etme yeteneğini hem de kişilerarası yönelime ilişkin durum ve tutumları sözel olmayan bir şekilde ifade etme yeteneğini yansıtmaktadır. Duygusal ifade becerisi iyi olan bireyler canlı, hareketli ve duygusal boşalımı gerçekleştirmiş bir görünüm sergilerler. Kendi duygusal durumlarını iletebilme yetenekleri olduğundan başkalarını da duygusal olarak etkileyip cesaretlendirebilirler. Ancak, bu beceri boyutu iyi olan bireylerin duygusal kontrolleri yetersiz olabilir.

2. Duyuşsal Duyarlılık (Emotional Sensitivity)

Sözel olmayan mesajları ve özellikle duygu durumlarını alma ve çözümlemedeki genel beceri anlamına gelmektedir. Duygusal duyarlılık düzeyi yüksek

olan bireyler, başkalarının sözel olmayan duygusal ipuçlarını gözlemlemede duyarlı ve dikkatlidirler. Duygusal mesajı hızlı ve etkili bir şekilde çözümleyebildiklerinden başkalarının duygusal durumlarından daha çok etkilenebilirler ve onların duygu durumlarını duygudaş bir şekilde yaşarlar.

3. Duyuşsal Kontrol (Emotional Control)

Duygusal ve sözel olmayan göstergeleri düzenleme ve kontrol etme becerisidir. Duygusal kontrol düzeyi yüksek olan bireyler, iyi bir duygusal oyuncu gibidirler. Hissettikleri duygusal durumları maskelemek için birbiriyle zıt duygusal durumları kullanabilirler. Örneğin; üzüntülerini gizlemek için yapmacık, neşeli bir yüz ifadesine bürünebilirler ya da şaka yapıldığında hiçbir şeyleri yokmuş gibi uygun bir şekilde gülebilirler.

4. Sosyal Anlatımcılık (Social Exressivity)

Soysal etkileşimde başkaları ile ilgilenme, sözel ifade ve konuşma becerisi anlamına gelmektedir. Sosyal ifade becerisi iyi olan bireyler, başkalarıyla konuşmayı başlatma ve yönlendirme yeteneğine sahip olduklarından duygularını dışa vuran ve dost canlısı bir görünüm sergilerler. Genellikle spontan bir şekilde konuşabilmektedirler.

5. Sosyal Duyarlılık (Social Sensivity)

Sözel mesajı anlama, çözümleme, yorumlama yeteneği ve uygun sosyal davranışı düzenleyen normlara ilişkin genel bilgi anlamına gelmektedir. Sosyal duyarlılık

düzeyi yüksek olan bireyler başkalarına karşı ilgili ve dikkatlidirler. İyi bir izleyici ve dinleyicidirler. Sosyal norm ve kurallara ilişkin bilgileri olduğundan kendi davranışlarının başkalarının davranışları ile uygunluğu ile aşırı bir şekilde ilgilenebilirler. Bu durum sosyal kaygıya neden olabilir ve bireyin sosyal etkileşime katılımını engelleyebilir.

6. Sosyal Kontrol (Social Control)

Sosyal rol oynama ve kendini ayarlama becerisidir. Sosyal kontrol beceri düzeyi yüksek olan bireyler sosyal olarak uyumlu ve kendilerine güvenlidirler. Çeşitli sosyal rolleri oynama becerisine sahiptirler ve sosyal duruma uygun davranma eğilimindedirler.

Genellikle, daha çok sosyal beceriye sahip olmak, sosyal olarak avantajlı ve bir dereceye kadar sosyal olarak istenen bir durum olabilir. Ancak, sadece sosyal becerinin bir boyutu ve sosyal etkililik arasındaki ilişki her zaman doğru orantılı olmayabilir. Temel sosyal beceri boyutlarından birine fazla derecede sahip olunması diğer sosyal beceri boyutlarına göre işlevsiz olabilir. Örneğin sosyal anlatımcılık düzeyi yüksek fakat sosyal kontrol becerisinden yoksun olan bireyler, başlangıçta başkalarının, olumlu ilgi ve tepkilerini çekebilirler; fakat kısa bir süre sonra sözü gereğinden fazla uzatan, boş ve havai olarak görülebilirler. Sosyal kontrol düzeyi aşırı derecede yüksek, fakat diğer önemli becerilerden yoksun olan kişiler “sosyal bukalemun” haline gelebilirler ve her sosyal duruma tamamen uyabilirler; fakat kendi duygularını ifade etmede ve başkaları ile duygusal ilişki kurmada yetersiz olabilirler. Bu nedenle birey, genel sosyal beceri boyutlarını gösterebilse de, bu boyutların diğer beceri boyutları ile birleşebilmesi

önemlidir. Her sosyal beceri boyutunun derecesi önemlidir. Ancak daha da önemli olanı, farklı sosyal beceri boyutlarına dengeli bir şekilde sahip olunmasıdır (Riggio, 1986).

Sonuç olarak sosyal becerilerin, sözel ve sözel olmayan davranışlara dayanması, öğrenme yoluyla kazanılıyor olması ve özünde etkileşime dayanması, insan davranışlarını etkileyen örüntüler olduğunu göstermektedir.

I.2. Yetkinlik Beklentisi

Bandura (1977)'ya göre yetkinlik beklentisi “kişinin belirli bir davranışı başarılı bir biçimde gerçekleştireceğine ilişkin yeteneği hakkındaki inançları” olarak tanımlanmaktadır. Bir davranışın başlatılması, başlanılan bir davranışın başarılı bir şekilde yapılabilmesi için gerekli çabanın harcanması, davranış gerçekleştirilirken kişinin önüne çıkan engelleri aşmaya çalışmasındaki ısrarı, kişinin kendisini o konuda ne kadar yetkin gördüğüyle ilgilidir.

Bandura (1986) daha sonra “ insanların yapmak istedikleri herhangi bir iş için gerekli olan davranışı sergileyebilmeleri, bu davranışları organize edebilmeleri ve gerekli davranış biçimleri konusunda kendileri ile ilgili yargıları” olarak bir tanım daha yapmıştır. Bandura (1989), yetkinliğin yeterli düzeyde öğrenilmiş ve kullanımında doğallık kazanılmış günlük basit becerilerden çok, yeni becerilerin kazanılması ve düzenlenmesinde belirleyici olduğunu belirtmektedir. Yetkinlik beklentisi, bir davranışın başlatılmasını, gösterilen çabanın artış oranını ve engeller karşısında oluşan ısrarı belirleyebilir. Bu durum

yetkinlik beklentisinin bireylerin yaşamlarında önemli bir psikolojik faktör olduğunu göstermektedir.

Yetkinlik beklentisi ile ilgili dört önemli bilgi kaynağından yararlanılmaktadır;

1. Tamamlanmış Performans (Accomplished Performances)

Yetkinlik beklentisi başarılar tekrarlandıkça gelişir, tesadüfi başarısızlıkların olumsuz etkileriyle düşer. Israrlı bir çaba sonucu başarısızlıklar yenilebilir ve çok zor şartlarda da olsa birey çabasını sürdürerek zorluklarını aşma alışkanlığı kazanabilir. Zamanlama hatası ve başarısızlık yaşantılarının oluşturduğu başarısızlık duygusu, bireyin yetkinliği üzerinde olumsuz etkiye sahiptir (Bandura, 1977).

Yetkinlik beklentisinin bu kaynağı, bireyin kendi yaşantılarına dayalı olduğu için önemlidir. Başarılı yaşantılar yetkinlik beklentisini yükseltir. Yeni yapılmaya başlanmış bir işteki başarısızlık ise o konuda kişinin yetkinlik düzeyini düşürür. Sürekli bir başarı durumunda nadiren meydana gelen başarısızlıklar yetkinlik düzeyinde bir değişikliğe neden olmamaktadır. (Bandura, 1977)

2. Dolaylı Öğrenme (Vicarious Experience)

Birey kendi performansının dışında başka bireylerin yaptıklarını gözleyerek de yetkinlik beklentisini belirleyebilir. Kişi başarılı insanları gözleme yoluyla aynı şeyleri yapabileceği inancı geliştirir. Diğerlerinin davranışlarını gözleyerek edindikleri tecrübeleri geçmiş yaşantılarına ve yetkinlik inancına uygulayarak yeni bir yetkinlik beklentisi

geliştirebilir. Fakat kişinin bu yolla edindiği yetkinlik beklentisi, kendi başarıları yoluyla kazandığı yetkinlik beklentisi kadar güçlü değildir. Bu nedenle çok daha güçlü bir şekilde olumsuz yaşantılardan etkilenir. Başka insanların aynı olaylarda başarılı olduklarını görmek yetkinliğini etkileyebilir (Bandura, 1986).

3. Sözel İkna (Verbal Persuasion)

Kişinin bir işi başarıp başaramayacağı yönündeki inancı diğer insanlar tarafından verilen mesajlardan etkilenir. Çevresinden destek ve cesaret gören kişinin yetkinlik beklentisi olumlu yönde etkilenir. Ancak bazen çevre de kişinin yetkinlik beklentisini farkında olmadan olumsuz yönde etkileyebilir. Bu olumsuz etkilenme, bireylerin çevrelerinden kendileriyle ilgili gelen mesajları dikkate almalarından ve yapılan değerlendirmeleri önemsemelerindedir. Gerçekçi olmayan bir cesaretlendirme de kişinin abartılı bir yetkinliğe sahip olmasına ve en ufak bir başarısızlıkta yetkinlik beklentisinin düşmesine neden olur (Bandura, 1986).

Sözel ikna insan davranışlarını geniş bir biçimde etkiler, çünkü hem kolaydır, hem de daha işe vuruktur. Sözel ikna, kendini yetkin görme beklentisini arttırmadan çok ürün beklentisini arttırmaya hizmet eder. Sözel ikna da, ikna, öneri, teşvik, kendi kendine öğrenme, yorumsal tedavi yöntemleri kullanılır (Bandura, 1977).

4. Fizyolojik Durum (Physiological State)

Stres ve zorlanmalı durumlarda genellikle fizyolojik belirtiler görülür. Tehdit edici durumlarda algılanan kendini yetkin görme duygusunda oluşan zayıflama fizyolojik

belirtileri ortaya çıkarabilir. İnsanlar stres ve kaygı durumlarında incinebilirliklerini fiziksel belirtileriyle gösterirler (Bandura, 1977).

Yetkinlik beklentisinin bu boyutu, bireylerin herhangi bir işi icra ederken yaşadıkları kaygı durumlarından dolayı kendilerini yetersiz hissetmeleri ile ilgilidir. Stres ve kaygının yetkinlik beklentisi üzerinde olumsuz bir etkisi vardır. Yüksek kaygı bireyin performansının düşmesine neden olur. Birey fazla kaygılı ve huzursuz değilse, daha başarılı olur (Bandura, 1986).

Diğer yandan bireyin kendini yetkin görme beklentisinin azalmasıyla ortaya çıkan nevrotik bozukluklarını (fobi, obsesyon ve kompulsiyon, anksiyete vb.) ve psikomatik belirtilerini (migren, mide ağrıları, terleme, taşikardi, hipertansiyon vb.) yüklemleme, gevşeme, Biofeedback, sembolik maruz bırakma yöntemleriyle giderilebilir (Bandura, 1977).

Kendini yetkin görme, istenilen sonucu üretmek için, başarılı davranışı yerine getirme isteğidir. Kendini yetkin görme beklentisini belirleyen unsurlar, harcanan çabanın değerine ve güçlüklerle yüzleştirildiğinde oluşan sabretme süresinin uzunluğuna bağlıdır (Shelton, 1990).

Algılanan yetkinlik beklentisi bireyin sahip olduğu yeteneği ile ne yapabileceği hakkındaki yargısıdır. Kişi kendi yetenekleri hakkında bilgi sahibi olmadığında dışarıdan destek bekler. Çoğu kez kişi kaçtığı ya da yarıda bırakmak istediği bir işi başardığında şaşırabilir. Çünkü bu başarı yetenekten değil, gösterilen ısrar ve çabadan kaynaklanır.

Yalnız bunun gerçekçi olabilmesi ısrar eden kişinin bilgisi ve güvenilirliğine bağlıdır (Bandura,1986).

Bandura (1993)' ya göre yetkinlik beklentisi bireylerin dört önemli sürecinde etkili olmaktadır. Bu süreçler: bilişsel, motivasyonel, duyuşsal ve seçme süreçlerdir.

Bilişsel Süreçler: İnsan davranışının çoğu, bilişsel hedefler tarafından düzenlenmekte ve yetenekler tarafından etkilenmektedir. Yüksek yetkinlik beklentisine sahip olan bireyler yaşamlarında başarılı olacak senaryoları kafalarında kolaylıkla canlandırabilirler ve böylece olası problem durumlarında iyi çözümler üretebilirler. Kendini yetersiz olarak görenler ise, başarısızlık senaryoları kurmaya ve işlerin nasıl daha kötüye gideceği üzerinde durmaya meyillidirler. Bu yetersizlik düşünceleri, motivasyonu düşürerek, performansı azaltır. Oysaki kişinin imgelediği başarı davranışları, etkili davranışları harekete geçirirler (Bandura, 1993).

Motivasyonel Süreçler: Yetkinlik beklentisi inancı, kişisel motivasyonların düzenlenmesinde bir anahtar rolü üstlenmektedir. Çünkü bu inanç bireyin, bir davranış sırasında sarf edeceği çabayı ve engeller karşısında göstereceği ısrarı da etkilemektedir. İnsanlar kendi kendilerini motive ederler ve önceden düşünerek hareketlerine karar verirler. Ne yapabilecekleri hakkında inanç geliştirirler. Zorluklarla karşıladıklarında kapasiteleri hakkında kişisel şüpheleri olan insanlar, çabalamayı bırakıp, durgunlaşırlar veya zamanından önce başarısız girişimlerde bulunabilirler, basit ve olumsuz çözümler üretirler. Diğer yandan, kapasiteleri ile ilgili güçlü inanca sahip olan bireyler, çabalarında daha ısrarcı, davranışlarında da daha başarılı olurlar. Bu nedenle insanlar başarı için gerekli

olan ısrarcı çabayı korumak için kuvvetli bir yetkinlik beklentisine sahip olmalıdırlar (Bandura, 1989).

Duyuşsal Süreçler: İnsanların yetenekleri ile ilgili inançları, motivasyon seviyelerini etkilediği gibi tehdit edici durumlarda yaşadıkları kaygı, stres ve depresyonu da etkilemektedir. Aslında insanlar, endişe ile kuşatıldıkları için değil, riskli olarak nitelendirdikleri ortamlarla başa çıkmada yetersiz olacaklarını düşündükleri için tehdit edici ortamlardan ve aktivitelerden kaçınırlar. Engelleri aşabileceğine inanan insanlar, inanmayanlara göre daha az kaygı yaşarlar ve başarılı olacaklarına dahil düşünceler geliştirerek eyleme geçerler (Bandura, 1989).

Seçme süreçleri: İnsanlar kısmen kendi çevrelerinin ürünüdür. Bu nedenle, kişisel yetkinlik konusunda inançlar, aktivitelerin ve çevrelerin seçimini etkileme yoluyla yönlerini çizmektedirler. İnsanlar kapasitelerini aşan aktivitelere yönelmekten kaçınırlar. Ancak isteyerek mücadele gerektiren aktiviteleri yönelmekten kaçınırlar. Ancak isteyerek mücadele gerektiren aktiviteleri üstlenirler ve kavrama kapasitelerinin olduğu yargısına vardıkları durumları seçerler. Yaptıkları seçimler yoluyla insanlar, yaşam yönlerini belirleyen farklı yeterlilikleri, ilgileri ve sosyal bağlarını geliştirirler.(Bandura 1993). Bununla birlikte yetkinlik beklentisini doğru değerlendirilmesi önemlidir. Abartılmış bir yetkinlik beklentisine sahip olanlar, yeteneklerini üzerinde bir işe yöneldiklerine başarısızlığa uğrayabilir, yetkinlik beklentisini düşük olarak algılayanlar ise, potansiyellerini kullanamazlar (Bandura, 1989).

Bandura (1986) yetkinlik beklentisinin üç boyutundan söz etmiştir. Bunlar; düzey, genelleme ve dayanıklılıktır.

Düzyey; bireyin performans göstereceği davranışın veya görevin zorluk derecesidir. Bir kimse ne derece zor bir iş başaracağına inanıyorsa o konuda yetkinlik beklenti düzeyinin o derece yüksek olduğu söylenebilir. **Genelleme;** yetkinlik beklentisinin farklı olay ve durumlara genellenebilmesidir. Genelleme bir kimsenin kendini yetkin gördüğü durumların çeşitliliğini gösterir. **Dayanıklılık;** bireyin gerçekleştireceği performansa ilişkin inancıdır. Bir kimsenin engelleyici, caydırıcı koşullara karşın davranışı sürdürmeye devam etmesidir. Yetkinlik beklentisi düşük olan bireyler olumsuz yaşantıları karşılansınca davranışlarını değiştirmekte, gülü olan bireyler ise sebat ve ısrar etmektedirler. Bireyin yetkinlik algısı, defalarca tekrarladığı ve kurduğu hayaller tarafından etkilenir. Hayalinde başarılı senaryolar kurarak oluşturulmuş yüksek yetkinlik duygusu, bilişsel tekrarlar yolu ile performans ve problem çözyemde olumlu bir rehberlik sağlar.

Bandura (1986)'ya göre yetkinlik beklentisi bireylerin yaşamlarında önemli bazı davranışlarını etkilemektedir. Bu davranışlar:

- **Seçme davranışı:** İnsanlar, kendilerini yetkin gördükleri alanlarda görev alma, yetkin olmadıkları alanlarda ise görev almaktan kaçınma eğilimindedirler. Seçme davranışının doğru yapılabilmesi de, yetkinlik beklentisinin doğru ölçülüp değerlendirilmesiyle doğrudan ilişkilidir. Yanlış bir değerlendirme yapılsa; yüksek yetkinlik beklentisi olan bireyler, düşük yeterlilik gerektiren işlere veya düşük yetkinlik beklentisi olan bireyler ise yüksek yeterlilik gerektiren işlere yönlendirilebilecek ve ileride onarılması imkansız, istenmeyen sonuçlara neden olabilecektir. Kendini yetkin hisseden

kişi kısıtlı bir zamanda yapılması için kendisine verilen bir işle ilgili olarak ne yapması gerektiğini seçebilir ve bu karar doğrultusunda davranış sergileyebilir.

- Karar verilen bir davranışı gerçekleştirmede çaba gösterme ve ısrar etme davranışı: Kişinin kendisiyle ilgili güçlü bir yetkinlik algısının olduğunu hissetmesi, karşılaştığı sorunların üstesinden gelebilmek, değişik çözüm yolları üretebilmek ve başarılı olmak için daha gayretli ve sürekli bir çaba içinde olmasında etkili olmaktadır.

- Düşünce kalıpları ve duygusal tepkilerle ilgili davranışlar: Düşük yetkinlik beklentisi olan bireyler çevrelerindeki olaylara gerçekliklerinden daha fazla inanma eğilimindedirler. Bu durum, bireyin karşılaştığı problemlerle ilgili çözüm yolları bulmasında ve araştırmasında stres yaratır ve bireyin problemlere geniş bir çerçeveden bakabilmesine engel olur. Buna karşılık olarak yüksek yetkinlik beklentisi olan bireyler, ilgilerini ve güçlerini kullanarak, ısrarcı davranarak, değişik çözüm yolları bulup kararlarını vererek kendileri için engel oluşturan durumlardan kurtulmayı başarabilirler. Yüksek yetkinlik beklentisi olan bireyler nedensel düşünme biçimini benimserler.

- Üretici olma davranışı: İnsanlar düşük veya yüksek yetkinlik algılarına göre üretici veya sadece gelecekle ilgili tahminler yürüten insanlar olarak ikiye ayrılırlar.

Bandura (1989)' ya göre, yeteneklerinden şüphe duyan insanlar zor işlerden kaçınmaktadırlar. Amaçlarına ulaşmak için yeterli kararlılıkları yoktur. Bir engelle karşılaştıklarında, kişisel etkinliklerini görevin zorluğu ve başarısız olduklarında hangi olumsuz durumlarla karşılaşabilecekleri gibi konulara odaklaşırlar. Bu şekilde düşüncelerini

onların dikkatlerini etkinliklerini en iyi nasıl yapabileceklerinden çok, kişisel eksiklikleri ve olası tersliklere çekerek daha çok kaygı yaşamalarına neden olur. Yasadıkları kaygı, onların gösterebilecekleri çabalarını ve analitik düşünmelerini engeller. Başarısız yaşantılar motivasyonlarını düşürerek zorluklar karşısında hemen pes etmelerine neden olur. Yetersiz performanslarını yetersizlikleri olarak yorumlamaya eğilimli olduklarından yeteneklerine olan inançları kaybetmeleri için daha fazla başarısızlığa gerek yoktur. Kolaylıkla kaygıya kapılıp kaygının olumsuz sonuçlarını yasarlar, ifadesiyle yetkinlik beklentisi düşük bireyin sosyal ve psikolojik durumunu ortaya koymaktadır.

Bandura, Pastorelli, Barbaranelli, ve Caprara (1999) yaptıkları faktör analitik çalışmalarında yetkinlik beklentisinin sosyal yetkinlik (social self-efficacy), akademik yetkinlik (academic self-efficacy) ve duygusal yetkinlik (emotional self-efficacy) olmak üzere üç temel boyuttan oluştuğunu göstermiş tir (Akt=Çelikkaleli, 2006).

Yetkinliğin en önemli boyutlarından birisi olan sosyal yetkinlik, bireylerin toplumsal davranışlarını önemli ölçüde etkileyebilecek değişkenlerden birisidir. Sosyal yetkinlik Bandura (1997) tarafından “bireylerin kişilerarası etkileşim durumlarında kendi yetenekleri ile ilgili benlik algısı” olarak tanımlanmış tir. Sosyal yetkinliğin gelişiminde, bireyin kişilerarası iletişim sürecinde sergileyebileceği sosyal davranışlarla ilgili bilgiye sahip olması, davranışlarını kontrol altına alabileceği konusunda kendisine olan güveni ve bireyin sosyal çevresinin bire, bir davranışı yapmaya çalışırken kendisine destek olacağına ilişkin inancı belirleyici olmaktadır (Bandura, 1986).

Colleman (2003)'e göre, sosyal yetkinliğin oluşması, büyük oranda bireyin çevresindeki kişilerle olan yaşantıları, özellikle de duygusal olarak yakın olduğu kişiler ile olan deneyimlerine dayanmaktadır. Buna göre yapılan bir çok araştırma, ergenlerin sosyal yetkinlik düzeyinin önemli bir belirleyicisinin ebeveynleri ile olan yaşantıları olduğunu göstermektedir (Akt= Çelikkaleli, 2006).

Sosyal becerilerde ve sosyal yetkinlikteki eksiklik çocuklarda ve ergenlerde davranışsal ve duygusal bozuklukların gelişiminde ve devam etmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Spence' in (2003) yaptığı çalışmada, sosyal beceri eğitiminin, bireyin sosyal ortamlardaki başarısı için gerekli olan önemli sosyal davranışları ortaya koyma becerisini geliştirme üzerindeki etkisini incelemişler, sosyal beceri eğitiminin tam anlamıyla olmasa da bireyin sosyal yetkinlik düzeyini artırdığını ve bu eğitim programının duygusal, davranışsal ve girişimsel bozuklukların tedavisinde kullanılabileceği sonucuna varmıştır.

Sonuç olarak, sosyal beceri ile sosyal yetkinlik beklentisi arasındaki ilişkiyi ölçen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte her iki değişkeninde psikolojik bir örüntüyü tarif etmesinden dolayı sosyal beceri düzeyi ile sosyal yetkinlik beklentisi arasında bir ilişki olabileceği, öğrencilerin yaşadıkları yer ve okudukları fakülterlere göre farklı sosyal becerilere ve sosyal yetkinlik düzeyine sahip olabilecekleri düşünülmektedir.

I. 3. İlgili Araştırmalar

I. 3. 1 Sosyal Beceri ile İlgili Araştırmalar

Jones, Hobbs ve Hockenbury (1982), üniversite öğrencileri (18 erkek – 24 kız) üzerinde yaptıkları bir araştırmada yalnızlık düzeyi ve sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çevresel koşullar da yapılan değişiklikler sonucunda yalnızlık düzeyi yüksek olan deney grubunun çevresi ve partneri ile olan iletişimlerinde büyük oranda artış olduğu gözlenmiştir. Araştırma sonucunda yalnızlık düzeyinin sosyal beceri düzeyi ile ilişkili olduğu görülmüştür (Akt: Albayrak – Arın, 1999).

Riggio, Throckmorton ve De Paola (1990), sosyal beceri ile yalnızlık, sosyal kaygı, özsaygı ve denetim odağı arasındaki ilişkiyi inceledikleri bir çalışma yapmışlardır. Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bu çalışmada, sosyal becerinin yalnızlık ve sosyal kaygı ile olumsuz yönde, özsaygı ile olumlu yönde ilişkili olduğu bulguları elde edilmiştir.

Demir (1990), araştırmasında sosyal becerilerini yetersiz gören öğrencilerin yalnızlık düzeylerinin de yeterli görenlere göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir.

Ergenlerin alkol kullanımlarında sosyal beceriler, yetkinlik beklentisi ile aile uyumsuzluğu ve ebeveynlerin alkol kullanımlarının etkisi baslıklı çalışmada Webb ve Baer (1995), ergenlerin sosyal becerilerdeki yetersizlikleri ile alkol kullanımları arasında ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Çalışmanın amacı; ebeveynlerin alkol kullanımları ve aile

uyumsuzluğunun gençlerin alkol kullanmalarına etkileri karşısında, ergenlerin kazandıkları sosyal beceriler ile yetkinlik beklentileri hakkında ve yeteneklerinden yararlanma becerilerini açıklamaktır. Sonuçlar, aile uyumsuzluğu ile ergenin alkol kullanımı ve sosyal becerilerdeki yetersizlikleri ile doğrudan ilişkili olduğunu göstermiştir. Yetkinlik beklentisine ait sosyal beceriler, ergenlerin alkol kullanmalarıyla indirek ilişkili bulunmuştur. Bu bulgular, ergenlerin alkol kullanımlarında ailenin etkilerinin çok önemli olduğunu göstermektedir.

Miller (1995) tarafından yapılan araştırmada, sosyal beceri ve toplumsal değerlendirilmenin utangaçlık üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini, yaş ortalamaları 21 olan 200 kız ve 100 erkek olmak üzere 300 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Sonuçlar, utangaçlık ile düşük sosyal beceri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Yüksel (1997)' de yaptığı araştırmada üniversite öğrencilerine verilen sosyal beceri eğitiminin, onların sosyal beceri düzeylerine etkili olup olamayacağını araştırmıştır. Araştırma sonucunda sosyal beceri eğitimi programına katılan üniversite öğrencilerinin genel olarak sosyal beceri düzeyleri, bu programa katılmayan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerine göre daha yüksek bulunmuştur.

Korkmaz ve Yüksel (1998), "Sosyal Beceri ve Çatışma" isimli kuramsal çalışmalarında sosyal beceri ile çatışma olgusu arasındaki ilişki ve işbirliğinden bahsetmişlerdir. Sonuç olarak da sosyal becerisi yüksek olan bireylerin çatışmayı başlatma ve yıkıcı çatışmayı yapıcı sonuçlara yönlendirme eğiliminin olması gerektiğini, düşük olan

bireylerde ise durgunluk ve içinde bulunulan durumu değiştirmeme eğiliminin artmakta olduğunu ve çatışmadan kaçınılmasının beklendiğini ifade etmişlerdir.

Çakıl (1998), grupla sosyal beceri eğitiminin üniversite öğrencilerinin yalnızlık düzeyleri üzerine bir etkisi olup olmadığını incelediği araştırmasında, öğrencilere Ucla Yalnızlık Ölçeği uygulamış, 30' u deney v e 30'u kontrol gruplarından olmak üzere 60 denek üzerinde çalışmıştır. Deney gruplarına 12 hafta süre ile uygulanan grupla sosyal beceri eğitimi sonucunda, deney grubundaki öğrencilerinin yalnızlıklarında anlamlı bir düzeyde azalma olduğu görülmüştür.

Albayrak – Arın (1999), Riggio'nun geliştirdiği ve Yüksel'in üniversite öğrencileri için Türkçe' ye uyarladığı Sosyal Beceri Envanteri'nin Türk ergenleri için geçerlik güvenilirlik çalışmasını 8. ve 9. sınıfa devam eden 821 öğrenci üzerinde yapmıştır. Bulgular, ölçeğin ele alınan örneklem gurubunda istenen faktör yapısını yansıtmadığını ve ölçeğin iç tutarlılığının istenen düzeyde olmadığını göstermiştir. Sosyal Beceri Envanterinin 8. ve 9. sınıftaki ergenlerin sosyal beceri düzeyini belirlemede kullanılabilecek bir envanter olmadığı sonucuna varmıştır.

Lane (1999), yaptığı aştırmada akademik ve sosyal beceri eğitiminin akademik performansı ve sosyal yetkinliği arttırması ve problem davranışları azaltması üzerindeki etkisini incelemiş, sosyal yaşamlarını olumlu yönde etkilediği ayrıca öğrencilerin kişilerarası iletişim becerilerine katkısı olduğu sonucuna varmıştır.

Yüksel (1999), 1997 – 1998 öğretim yılında Gazi Üniversitesi' n de okumakta olan 300 öğrenci üzerinde öğretmen adayı öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin bazı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla yaptığı araştırmasında; öğretme adayı öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri devam edilen fakülte, cinsiyet ve yerleşim birimine göre farklılık göstermediği ancak sosyal becerileri oluşturan alt özellikler yönünden yerleşim birimine göre sosyal anlatımcılık, sosyal duyarlık ve sosyal kontrol puanları arasında farklılık bulunduğu sonucuna ulaşmıştır.

Hamarta (2000), üniversite öğrencilerinin yalnızlık ve sosyal beceri düzeylerini öğrencilerin özlük nitelikleri açısından incelediği araştırmasında, bölüm ve barındığı yer değişkenleri öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri üzerinde etkili olduğunu gözlemiştir. Diğer yandan, cinsiyet, sınıf ve yetiştiği yer değişkenleri açısından önemli bir farklılaşma olmadığı bulunmuştur. Ayrıca aynı çalışmada sosyal beceri ve yalnızlık düzeyi arasında olumsuz bir ilişki olduğu belirtilmektedir.

Balcı ve Kalkan (2001), 294 üniversite öğrencisi üzerinde üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ile utangaçlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu çalışma da, sosyal beceri düzeyi ile utangaçlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını ancak, duyuşsal duyarlık, duyuşsal kontrol, sosyal duyarlık ve sosyal kontrol alt boyutları ile utangaçlık arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu saptamışlardır.

Segrin (2001), üniversite öğrencilerinin sosyal beceriler ve olumsuz yaşam olayları arasındaki ilişkilerini incelemek için yapmış olduğu çalışmada sosyal becerilerle

olumsuz yaşam olayları arasında bir ilişki olduğu ve sosyal beceri düzeyleri düşük olan bireylerin daha fazla olumsuz olaylar yaşadıkları sonucuna varmıştır.

Şahin (2001), “Sosyal Beceri ve Sosyal Yeterlik” isimli kuramsal çalışmasında sosyal beceri ve sosyal yeterlik kavramlarını açıklamaya çalışmış, bireylerin sosyal beceri düzeylerinin bilinmesinin ve sosyal beceri eğitiminin önemini vurgulamış, yurt içinde ve yurt dışında sosyal beceri eğitimi konusunda yapılan araştırmaları değerlendirmiştir.

Deniz (2002), farklı fakültelerde öğrenim görmekte olan 486 üniversite I. ve IV. sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada, üniversite öğrencilerinin bazı kişisel niteliklerinin sosyal beceri düzeyleri ve karar verme stratejileri üzerindeki etkileri ve karar verme stratejileri ile sosyal beceri düzeyleri arasında ilişki olup olmadığını incelemiştir. Üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri alt ölçek puanlarının baskın ben durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılaştığını, kız öğrencilerin duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal duyarlık, sosyal kontrol ve sosyal beceri toplam puanlarının erkek öğrencilerin puanlarından yüksek olduğunu bulmuş, erkek öğrencilerin duyuşsal kontrol puan ortalamalarının da kız öğrencilerden önemli ölçüde yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Altunbaş (2002), üniversite öğrencilerinin cinsiyet, ikamet durumu ve sosyal beceri düzeylerine göre sosyal destek algı düzeylerinde farklılaşma olup olmadığını araştırmak amacıyla 2001 – 2002 öğretim yılında Anadolu, Ankara, Hacettepe ve Uludağ Üniversitelerinde öğrenim gören 454 öğrenci üzerinde bir çalışma yapmışlardır. Buna göre kız öğrencilerin aileden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeylerinin, erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu ve yüksek sosyal beceriye sahip olan öğrenciler,

düşük ve orta düzey sosyal beceriye sahip olan öğrencilere göre daha fazla aileden ve arkadaşlarından sosyal destek algıladıkları gözlenmiştir.

Kalkan ve Sardoğan (2003) insan ilişkileri becerilerine dayalı bir eğitim programının grup üyelerinin sosyal beceri düzeylerine olan etkisini araştırmışlar. İnsan ilişkileri beceri eğitiminin grup üyelerinin sosyal beceri düzeylerini olumlu yönde etkilediği, duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal duyarlık, duyuşsal kontrol ve sosyal anlatımcılık düzeyleri üzerinde etkili olduğu, ancak sosyal duyarlık ve sosyal kontrol düzeyleri üzerinde etkili olmadığı sonucuna varılmıştır.

Ditommaso ve ark. (2003) yılında yaptıkları “Genç Yetişkinlerde Bağlanma Stilleri, Sosyal Beceriler ve Yalnızlık” isimli çalışmalarında 183 üniversite öğrencisinin bağlanma stilleri, sosyal becerileri ve yalnızlık düzeylerini incelemiştir. Çalışmada, güvenli bağlanma ile sosyal beceriler arasında yakın bir ilişki bulunmuştur. Bu bireylerin daha rahat şekilde duygularını, inançlarını ve tutumlarını açıklayabildikleri saptanmıştır. Araştırma sonuçları birine güvenli bağlanma oluşturan bireyin, sosyal olarak da becerili olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda sosyal olarak becerikli bireylerin yalnızlık algılarının daha düşük olduğunu belirttikleri görülmüştür. Sonuç olarak sosyal becerilerin, sosyal yalnızlık, korkulu bağlanma ve güvenli bağlanma üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu bulunmuştur.

Huprich ve Diğerleri (2004), bireylerin sosyal beceri düzeylerinin kişilerarası bağımlılık ve depresyon riski arasındaki ilişki derecesini belirlemeye dönük olarak yaptıkları araştırmada bağımlı kişilik özellikleri gösteren bireylerde bağımlılık ve

depresyon riskinin arttığını ve sosyal beceri düzeylerinde azalma görüldüğünü tespit etmişlerdir.

Engelberg ve Sjöberg (2004), yaptıkları araştırmada, aşırı düzeyde internet kullanan üniversite öğrencilerinde sosyal becerilerin zayıfladığını ve bu durumun da öğrencilerin duygusal zekâ düzeylerinin düşmesine neden olduğunu saptamışlardır. Araştırmada ayrıca aşırı düzeyde internet kullanımının öğrencilerde yalnızlığa ve sosyal beceri yetersizliğine neden olduğu saptanmıştır.

Deniz, Hamarta ve Arı (2005), üniversite öğrencilerinin bağlanma stillerinin sosyal beceri ve yalnızlık düzeyleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda duygusal ifade düzeyi, duygusal duyarlılık düzeyi, sosyal kontrol düzeyi ve toplam sosyal beceri düzeyi açısından kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca güvenli bağlanma düzeyine sahip öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri diğer öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Dicle (2006), üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin duygusal zekâ düzeyleri ve bazı kişisel özelliklerine göre incelenmesi adlı araştırmasında öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile duygusal zekâ düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu, kız öğrencilerin sosyal beceri envanteri puan ortalamalarının erkeklere göre daha fazla olduğu, anne baba eğitim düzeyi yükseldikçe öğrencilerinin de sosyal beceri puanlarının yükseldiği sonuçlarına varmıştır.

Kalafat (2006) üniversite öğrencilerinin, beden memnuniyet düzeyleri ve sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkiyi anlamlı fark olup olmadığı cinsiyet, sınıf düzeyi ve üniversiteye giriş puan türü değişkenlerine göre incelemiştir. Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin beden memnuniyeti ve sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı, genel beden memnuniyeti puanları ile sosyal becerinin altı alt ölçeği puanları arasındaki farka bakılarak ortaya konulmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, beden memnuniyetinin genel olarak erkeklerde kızlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Kızların ise genel sosyal beceri düzeyleri erkeklere oranla daha yüksek düzeyde çıkmıştır. Sadece duyuşsal kontrol sosyal beceri alt ölçeğinde yer alan özellikleri bakımından erkekler, kızlara göre daha yüksek puanlar elde etmişlerdir. Araştırma sonuçlarına baktığımızda üniversite öğrencilerinin beden memnuniyet düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür.

I. 3. 2 Yetkinlik Beklentisi ile İlgili Araştırmalar

Innes ve Thomas (1989), yaşları 15-17 arasında olan, 91 lise öğrencisi ile yaptıkları çalışmada; kız ve erkek öğrencilerin sosyal ilişkilerinin yetkinlik beklentisi üzerindeki rolünü araştırmışlardır. Öğrencilere; engellenme, sosyal kaçınma, yükleme biçimleri, yetkinlik beklentisi ile başarılı ve başarısız olunan sosyal olayların içsel ve dışsal nedenleri üzerine düzenlenmiş anketler uygulanmıştır. Sonuçlar; sosyal kaçınma, utanma ve engellenme, genç insanların sosyal başarı ve başarısızlıklarında kalıcılığa neden olmakta ve hatta sosyal etkileşimler için düşük yetkinlik beklentisi düzeyine sahip olduklarını göstermiştir. Engellenme ve kaçınma davranışlarında bulunan öğrencilerin sosyal olaylar karşısındaki yetkinlik beklentilerinin düşük olduğu belirtilmiştir.

Baron (1990) tarafından yapılan bir araştırmada, çevreselliğin kendini yetkin görme beklentisi, iş performansı, çatışma ve pazarlama üzerine etkisi incelenmiştir. Bazı işlerde kadın ve erkek deneklerin performansında olumlu duyguların çevresel bir kaynağının olup olmadığı araştırılmıştır. Bir işte yüksek amaç oluşturulurken bazı hoş kokulara maruz bırakılanların, bu kokulara maruz bırakılmayanlara oranla etkili performans stratejilerine daha kolay uyum sağladıkları görülmüştür.

Sexton ve Tuckman (1991), yetkinlik beklentisinin belirginleştirilmesinin, sonuç beklentisini arttırdığını ayrıca belirgin yetkinlik beklentisinin genel yetkinlik beklentisini de arttırdığını saptamışlardır. Araştırmada ayrıca, yetkinlik ve davranış arasındaki ilişkilerin durağan olmadığı, zamana göre değiştiği görülmüştür. Performansın seçme ve ısrar boyutları ile kendini yetkin görme arasında bir ilişki olduğu bulunmuştur. Başarının diğer değişkenlerle ilişkisi bulunmamıştır.

Coşkuner (1994) ise, iletişim becerisini geliştirme eğitiminin iş görenlerin iletişim çatışmalarına girme eğilimlerine, yalnızlık düzeylerine ve iş doyumlarına etkisi” isimli çalışmasında 10 oturumdan oluşan “ iletişim becerisi eğitimi” programı hazırlamış ve uygulamış, uygulamalar sonucunda iletişim becerisini geliştirme eğitimi alan deneklerin yalnızlık düzeylerinde istatistiksel olarak oldukça yüksek düzeyde bir azalmanın olduğunu, iletişim çatışmasına girme eğilimlerine ve iş doyumlarına anlamlı düzeyde etki edemediği tespit etmiştir.

Ashby ve Kottman (2000), 163 üniversite öğrencisi ile yaptıkları çalışmada; kişisel üstünlüğün kurulmasında; pozitif ve negatif etkiye sahip olan yakın ilişkilerdeki

koru, yetkinlik beklentisi ve depresyonun ilişkisini incelemiştir. Katılımcılara Yetkinlik Beklentisi Ölçeği ve Beck Depresyon Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda; genel yetkinlik beklentisindeki farklı kişisel üstünlük değişkeni ile sosyal yetkinlik beklentisi değişkenleri arasında farklılıklar tespit edilmiştir. Katılımcıların özellikle kişisel üstünlük başarıları ve genel yetkinlik beklentisi düzeyleri, üstünlük, sevimlilik ve kaçınan kişilik özellikleri puanlarından daha yüksek düzeyde bulunmuştur.

Torres ve Solberg (2001), latin kolej öğrencilerinin ısrarcı niyet ve sağlıklarına etki eden aile desteği, sosyal bütünleşme, stres ve yetkinlik beklentisini path analiziyle incelemiştir. Astırmaya iki yıllık periyodik kuşak (cohort) çalışmasına katılmış olan 112'si kız, 67'si erkek olmak üzere 179 kolej öğrencisine; Kolej Yetkinlik Beklentisi Ölçeği, Kolej Stres Envanteri, Sosyal Bütünleşme ve Israrlı Niyetler Ölçeği, Aile Desteği Ölçeği ile birlikte Fiziksel ve Psikolojik Sağlık Ölçeği uygulanmıştır. Sonuçlar; aile desteğinin doğrudan akademik yetkinlik beklentisini etkilediğini göstermektedir. Ayrıca , genel yetkinlik beklentisi düzeyi ile sosyal bütünleşme, iyi sağlık ve ısrarcı niyet değişkenleri arasında dolaysız ilişki belirlenmiştir. Bulgular, stres ile yetkinlik beklentisi düzeyi arasında negatif yönde ilişki bulunduğunu göstermiştir. Bununla birlikte aile desteğini daha iyi düzeyde algılayan öğrencilerin genel yetkinlik beklentisi düzeyleri daha yüksek olarak tespit edilmiştir

Blake ve Rust (2002), öğrenme ve fiziksel özürleri bulunan 23 kız, 25 erkek toplam 58 üniversite öğrencisinin benlik saygısı, genel ve sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın bulgularına göre; benlik saygısı

ve onun alt ölçeklerinin hem genel hem de sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır.

Matsushima ve Shiomi (2003) tarafından ergenlerde sosyal yetkinlik beklentisi ve kişilerarası ilişkilerdeki stres arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 180 lise öğrencisi araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırmanın sonucunda sosyal yetkinlik beklentisi düzeyi, kişiler arası ilişkilerde yaşanan stres ve stresle başa çıkma ile ilişkili bulunmuştur. Kişilerarası stres davranışlarının azaltılmasında sosyal yetkinlik beklentisi ve kişiler arası stresle başa çıkmanın etkili olduğu görülmüştür.

Kashdan ve Roberts (2004) sosyal kaygı, sosyal yetkinlik beklentisi, pozitif ve negatif duygular arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. bu amaçla 9. ve 10. sınıf öğrencilerle yapılan çalışmada sosyal kaygısı yüksek olan öğrencilerin negatif duygularının daha yüksek olduğu ve sosyal yetkinlik beklentilerinin daha düşük olduğu bulunmuştur.

Herman ve Betz (2004), sosyal yetkinlik beklentisi, kendine güvenen kişilik özelliği, depresyon ve utangaçlık arasındaki ilişkiyi path analizi yaparak incelemiştir. Araştırmada 209'u kız, 161'i erkek üniversite öğrencisine, Algılanan Sosyal Yetkinlik Beklentisi Ölçeği, Kendine Güven ve Duyarlılık Envanteri, Utangaçlık Ölçeği ve Beck Depresyon Envanteri uygulanarak veri toplanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; sosyal yetkinlik beklentisi ile kendine güven ve duyarlılık değişkenleri arasında pozitif yönde yüksek ilişki bulunmuş, ancak sosyal yetkinlik beklentisi puanlarının utangaçlık ve depresyon puanları ile negatif yönde ilişkili olduğu saptanmıştır.

Çelikkaleli (2004) lise öğrencilerinin sosyal yetkinlik beklentisi ve psikolojik ihtiyaçları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini genel lise, turizm meslek, endüstri meslek Anadolu ve fen liselerinde okuyan toplam 396 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda lise türlerine göre sosyal yetkinlik beklentisi ve psikolojik ihtiyaçların farklılaştığı, düzen, sebat ve uyarlık (başkalarından fikir alma, başkalarına uyma v.b.) psikolojik ihtiyaçları ile sosyal yetkinlik beklentisi düzeyi arasında negatif yönlü bir korelasyon olduğu bulunmuştur.

Akkapulu (2005) tarafından ergenlerin; anne-babalarına ve arkadaşlarına bağlılık, problem çözme becerileri, öğrenilmiş güçlülük ve anne-babalarının evlilik uyumlarını algılama düzeyleri ile anne-babalarının evlilik uyumları ve annelerinin kişilerarası ilişkilere girme düzeylerinin sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerini ne oranda yordadığı incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini 144'ü kız ve 50'si erkek olmak üzere toplam 194 lise öğrencisi ve onların annelerinden oluşmaktadır. Ergenlerin sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerini yordayan değişkenlerin açıklanan toplam varyansa olan katkılarına göre sırasıyla öğrenilmiş güçlülük, problem çözme becerisi, algılanan evlilik uyumu, arkadaşlara bağlılık düzeyi, annelerin kişilerarası ilişkilere girmedeki besleyici ilişki tarzı düzeyleri ve anne-babaya bağlılık değişkenlerinin olduğu saptanmıştır. Yordayıcı altı değişkenin ergenlerin sosyal yetkinlik beklentisi düzeyi puanlarında gözlenen toplam varyansın % 58.3'ünü açıkladığı belirlenmiştir. Ancak analiz sonucunda ergenlerin anne babalarının evlilik uyumları ve annelerinin kişilerarası ilişkilerde kullandıkları zehirleyici ilişki tarzı düzeylerinin, ergenlerin sosyal yetkinlik beklentilerinin anlamlı yordayıcıları olmadığı görülmüştür.

Fırıncioğlu (2005) tarafından Adlerian odaklı grupla psikolojik danışmanın ergenlerin sosyal yetkinlik beklentisi dőzeylerini yőkseltmedeki etkisini incelemek amacıyla hem betimsel hem deneysel yőntemin kullanıldığı bir çalışma yapılmıştır. Araştırmanın őrneklem grubunu genel lise 1, 2 ve 3. sınıflarında okumakta olan 100'er kız ve 100'er erkek olarak, her sınıf dőzeyinden 200 őrrenci olmak űzere toplam 600 őrrenci oluşturmuştur. Bu őrrencilerden sosyal yetkinlik beklentisi dőzeyleri dőřük olan 10 kız ve 10 erkek toplam 20 őrrenci araştırmanın deneysel grubuna alınmış ve bu őrrencilerle on oturum Adlerian odaklı grupla psikolojik danışma yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda kız ve erkek őrrencilerin sosyal yetkinlik beklentisi dőzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı, sınıf dőzeyi yőkseldike sosyal yetkinlik beklentisi dőzeyinin yőkseldiđi, dőřük gelirli ailelerden gelen őrrencilerin sosyal yetkinlik beklentisinin yőksel gelirli ailelerden gelenlere gőre daha dőřük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca deney grubuna uygulanan Adlerian odaklı grupla psikolojik danışmanın őrrencilerin sosyal yetkinlik beklentisi dőzeylerini yőkseltmede etkili olduğu gőrőlmőřtőre.

Karahan, Sardođan, Őzkamalı ve Menteř (2006) lise őrrencilerinde sosyal yetkinlik beklentisi ve otomatik dőřőncelerin, őrrencinin yaşadığı sosyal birim (aile, akraba yanı, yurt) ve cinsiyete gőre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemişlerdir. Bu amaçla 321'i kız ve 134'ő erkek olmak űzere toplam 455 ticaret meslek ve Anadolu, gőzel sanatlar lisesinde ve genel lisede okuyan őrrenci araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırma sonucunda lise őrrencilerinde sosyal yetkinlik beklentisi dőzeyi dőřtőke olumsuz otomatik dőřőncelerin arttığı bulunmuştur. Yurttan kalan őrrencilerde aile ve akraba yanında kalan őrrencilere gőre sosyal yetkinlik beklentisi dőzeyinin daha dőřük, olumsuz otomatik dőřőncelerin ise daha çok olduğu gőrőlmőřtőre. Cinsiyete gőre sosyal yetkinlik

beklentisi ve olumsuz otomatik düşünceler açısından anlamlı farklılık olmadığı bulunmuştur.

Efe (2007) tarafından 14-16 yaş grubu bireylerde spor çalışmalarının sosyal yetkinlik beklentisi ve atılganlık üzerine olan etkisi araştırılmıştır. Araştırmada deney ve kontrol grupları için 60'ı kız ve 65'i erkek olmak üzere toplam 125 kişi kontrol grubunu, 60'ı kız ve 65'i erkek olmak üzere toplam 125 kişi de deney grubunu oluşturmuştur. Deney grupları haftada iki gün dokuz ay branşa özgü temel spor çalışmalarına alınmıştır. Kontrol grubundaki 125 öğrenci herhangi bir antrenman programına katılmamıştır. Araştırma sonucunda dokuz ay boyunca uygulanan, branşlara özgü temel spor çalışmalarının, 14-16 yaş grubu bireylerin sosyal yetkinlik beklentisi ve atılganlık düzeylerini arttırmada etkili olduğu görülmüştür.

Özgün (2007) psikolojik danışmanların kişilik özellikleri ve mesleki yetkinlik beklentileri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında psikolojik danışmanların kişilik özellikleri puanlarının yüksek olduğu ve kişilik özellikleri ile danışman yetkinlik beklentileri arasında düşük düzeyde anlamlı ilişkiler olduğu saptanmıştır. Cinsiyete göre, psikolojik danışmanların kişilik özelliklerinin duygusal kararlılık boyutunda erkek psikolojik danışmanlar lehine; sosyal normlar boyutunda ise bayan psikolojik danışmanlar lehine anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir.

Kıran - Esen ve Çelikkaleli (2008) üniversite öğrencilerinin sosyal yetkinlik düzeyleri ile sürekli öfke ve öfke ifade biçimleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında 354 (195 kız, 159 erkek) üniversite öğrencisine, sosyal yetkinlik

düzeylerini belirlemek için “Sosyal Öz-yeterlik Algısı Ölçeği”; sürekli öfke ve öfke ifade biçimlerini belirleyebilmek için ise “Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği” kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, sosyal yetkinlik puanı ile sürekli öfke puanı, öfke içte puanı ve öfke kontrol puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki gözlenmişken; öfke dışta puanı ile anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir. Diğer taraftan, sosyal yetkinlik düzeyi düşük olan öğrencilerin sürekli öfke puanı ve öfke içte puanı, sosyal yetkinlik düzeyleri orta ve yüksek olan gruplara göre daha yüksek bulunmuşken, sosyal yetkinlik düzeyleri açısından öfke dışta puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Diğer bir bulguya göre ise, sosyal yetkinlik puanı yüksek olan öğrencilerin öfke kontrol puan ortalamaları sosyal yetkinlik puanları düşük olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Gökçakan (2008), Akılcı Duygusal Davranış Terapisi (ADDT)’ne dayalı grupla psikolojik danışmanın, üniversite öğrencilerinin yetkinlik inançlarını yükseltmedeki etkisini incelediği araştırmasında, Öntest-Sontest Kontrol Gruplu Deney Deseni kullanılmıştır. 2007-2008 eğitim-öğretim yılında Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde öğrenimini sürdüren 100 öğrenciye Ergenlerde Yetkinlik Beklentisi Ölçeği uygulanmış, yetkinlik inançları düşük olan ve araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen 20 öğrenci seçilmiştir. Bunlardan 5’er erkek ve 5’er bayandan oluşan deney ve kontrol grupları tesadüfi olarak seçilmiştir. Deney grubuna, 8 haftalık ADDT’ne dayalı grupla psikolojik danışma uygulanmış, bu süreçte kontrol grubuna herhangi bir işlem yapılmamıştır. Verilerin analizinde, kovaryans analizi kullanılmıştır. Bulgular uygulanan ADDT’ne dayalı grupla psikolojik danışmanın, grup üyelerinin akademik, sosyal, duygusal ve toplam yetkinlik inançlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yükselttiğini göstermiştir. Ayrıca,

ADDT'nin Long-Lasting (uzun süreli) etkisinin devam edip etmediğini belirlemek için 1 ay sonra yapılan izleme çalışmasında bu etkinin devam ettiği görülmüştür.

Şencan (2009), lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeyi ile sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi adlı araştırmasında analizler sonucunda aileden ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek düzeyi ile sosyal yetkinlik beklentisi düzeyi arasında düşük düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmanın alt amaçlarına yönelik analizlerin sonucunda ise bazı değişkenlerin aileden ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek ve sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri ile arasında anlamlı farklılık olduğu bazı değişkenlerle ise aralarında anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM II

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma grubu, veri toplama araçları, bu araçlarla ilgili güvenirlik ve geçerlik çalışmaları, verilerin toplanması ve analizinde kullanılan istatistikler hakkında bilgi verilmektedir.

II. 1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, üniversitede okuyan öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile yetkinlik beklentilerinin belirlenmesi ve bunlar arasındaki ilişkinin incelenmesi olduğundan betimsel yöntem kullanılmıştır.

II. 2. Araştırma Grubu

Araştırma kapsamına giren bireyler, Mersin Üniversitesi' nin Eğitim, Fen-Edebiyat, Eczacılık, Mimarlık, Su Ürünleri, İletişim, Mühendislik, İktisadi-İdari Bilimler, BESYO ve Tıp Fakültelerinin 3. sınıfında okumakta olan toplam 434 öğrenciden oluşmaktadır.

Tablo 1 Örneklem Dağılımı

	Fakülte										Toplam
	Eğitim	Fen edebiyat	Tıp	Mühendislik	İktisadi bilimler	Su ürünleri	Eczacılık	Mimarlık	İletişim	Besyo	
Kız	75 29,5%	59 23,2%	28 11,0%	15 5,9%	20 7,9%	13 5,1%	15 5,9%	11 4,3%	5 2,0%	13 5,1%	254 100,0%
Erkek	19 10,6%	36 20,0%	20 11,1%	27 15,0%	8 4,4%	22 12,2%	19 10,6%	5 2,8%	14 7,8%	10 5,6%	180 100,0%
Toplam	94 21,7%	95 21,9%	48 11,1%	42 9,7%	28 6,5%	35 8,1%	34 7,8%	16 3,7%	19 4,4%	23 5,3%	434 100,0%

II.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veriler üç araç ile toplanmıştır. Bunlar:

1. Sosyal Beceri Envanteri
2. Sosyal Öz-Yeterlik Algısı Ölçeği (SÖZYE)
3. Kişisel Bilgi Formu

II.3. 1. Sosyal Beceri Envanteri

Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerini ölçmede Riggio (1986,1989) tarafından geliştirilen ve Yüksel (1997) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Sosyal Beceri Envanteri" (Social Skills Inventory) kullanılmıştır.

Sosyal Beceri Envanteri 90 madde ve altı alt ölçekten oluşan bir ölçme aracıdır. Alt ölçekler: (1) duyuşsal anlatımcılık, (2) duyuşsal duyarlılık, (3) duyuşsal

kontrol, (4) sosyal anlatımcılık, (5) sosyal duyarlılık ve (6) sosyal kontrol olarak adlandırılmaktadır. Her bir alt ölçek 15 maddeden oluşmaktadır. Envanterdeki maddelere beşli Likert tipi bir cevaplama anahtarı hazırlanmıştır. Anahtarda en düşük puan 1 en yüksek puan ise 5 dir. Bir kişi envanterin bütününden toplam puan olarak en düşük 90 en yüksek ise 450 puan alabilir. Alt ölçeklerden ise en az 15 en çok ise 75 puan alınabilmektedir.

Sosyal Beceri Envanteri, Yüksel (1986) tarafından 53 üniversite öğrencisine dört hafta ara ile iki kez uygulanmış ve testin tekrarı yöntemi ile hesaplanan toplam puana ilişkin güvenilirlik katsayısı tüm ölçek için $r = .92$ bulunmuştur. Alt ölçeklerden elde edilen güvenilirlik katsayıları ise .80 ile .89 arasında değişmektedir.

Sosyal Beceri Envanteri' nin geçerlik çalışması olarak kapsam ve benzer ölçekler geçerliği olmak üzere iki yöntem kullanılmıştır.

Kapsam Geçerliği: Alanda uzman olarak çalışan kişiler Sosyal Beceri Envanteri' nin bütünü ile ilgili incelemeleri sonucu ölçeğin sosyal becerileri ölçebilecek nitelikte olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir.

Benzer Ölçekler Geçerliği: Bu çalışmada benzer ölçekler geçerliği için Synder (1974) tarafından geliştirilen ve Bacanlı (1990) tarafından Türkçe' ye uyarlanan Kendini Ayarlama Ölçeği (KAÖ) "Self Monitoring Scale" kullanılmıştır. İngilizce ve Tarih bölümü ikinci sınıf öğrencilerine Sosyal Beceri Ölçeği ve Kendini Ayarlama Ölçeği birlikte

uygulanmıştır. Her iki ölçekten elde edilen puanlar arasında. 63 (n=37) korelasyon bulunmuştur.

II.3. 2. Sosyal Öz-Yeterlik Algısı Ölçeği

Smith-Betz (2000) tarafından geliştirilen ve Türkçe'ye uyarlaması Palancı (2002) tarafından yapılan ölçek, üniversite öğrencileri ve ergenlerin geniş bir sosyallik tanımlaması içerisinde öz yeterlik algılarını ölçebilmeyi amaçlamaktadır. Ölçek 5'li Likert tipi bir ölçek olup, ölçekten alınan yüksek puanlar sosyal yetkinlik inancı düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir (Palancı ve Özbay, 2003).

Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanma çalışmalarında bulunan iç tutarlılık katsayısı .89'dur. Test-tekrar test yöntemiyle ölçeğin güvenirlik katsayısı ise .68 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırma kapsamında toplanan veriler ile yapılan analizde ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .92 olarak bulunmuştur. Ölçeğin geçerlik çalışmasında Kontrol Algısı Ölçeği (Özbay-Palancı, 1999) ve Sosyal Kaygı Ölçeği (Özbay-Palancı, 2001) kullanılmıştır. Ölçeğin orijinalinde olduğu gibi Sosyal Kaygı Ölçeği ile negatif korelasyon ($r = -.59$) gösterdiği bulunmuştur. Öz-yeterlik kavramını tanımlamaya yönelik teorik tabanla uyumlu olacak şekilde Kontrol Algısı ile pozitif ($r = .40$) korelasyon gözlenmiştir (Palancı ve Özbay, 2003)

II.3. 3. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından, öğrencilerin cinsiyetlerini, yaşlarını, öğrenim gördükleri fakülte ve bölümleri içeren bir bilgi formu oluşturulmuştur.

II.4. İşlem Yolu

Araştırma grubunu oluşturan öğrencilere veri toplama araçları araştırmacı tarafından duruma göre bireysel ya da grup olarak ve gerekli açıklamalar yapılarak verilmiş, doldurmaları sırasında ihtiyaçları olduğunda gerekli açıklamalar yapılmış ve cevaplama bitiminde ise toplanmıştır.

II.5. Verilerin Analizi

Verilerin istatistiksel analizleri için SPSS paket programının 16.0 versiyonu kullanılmıştır. Araştırmada sosyal beceri ile sosyal yetkinlik arasındaki ilişkiyi incelemek için Pearson Momentler Çarpım Korelasyonlar Katsayısı; sosyal beceri ve sosyal yetkinlik beklentisinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını bağımsız guruplar için t testi; sosyal beceri ve sosyal yetkinlik beklentilerinin fakültelere ve yaşadıkları yere göre farklılaşıp farklılaşmadığı ise tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Araştırmada hata payı üst sınırı $\alpha=0.05$ olarak kabul edilmiştir.

BÖLÜM III

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ile sosyal beceri düzeylerini oluşturan altı alt ölçekten alınan puanlar ve sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerini belirlemeye yönelik olarak yapılan çalışmalardan elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

III. 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerle İlgili Betimsel İstatistikler

Araştırmaya katılan öğrencilerle ilgili betimsel istatistikler Tablo-2' de verilmiştir.

Tablo-2 Araştırmaya katılan öğrencilerle ilgili betimsel istatistikler

	N	EN AZ	EN FAZLA	X	SS
1-Duyuşsal Anlatımcılık	434	27,00	68,00	45,68	6,65
2-Duyuşsal Duyarlık	434	30,00	71,00	50,15	7,84
3- Duyuşsal Kontrol	434	21,00	70,00	43,33	8,26
4- Sosyal Anlatımcılık	434	15,00	69,00	44,95	9,01
5- Sosyal Duyarlık	434	24,00	72,00	46,25	7,88
6-Sosyal Kontrol	434	21,00	73,00	51,72	8,36
7- Sosyal Beceri	434	216,00	349,00	282,10	24,63
8- Sosyal Yetkinlik İnancı	434	38,00	124,00	87,10	16,15

Tablo 2’de görüldüğü gibi öğrencilerin sosyal beceri toplam puanlarının ortalamaları 282,10, standart sapmaları 24.63, alınan en düşük puan 216,00 ve en yüksek puanda 349,00’ dur. Sosyal Beceri Envanteri’ nin altı alt ölçeğinden elde edilen en düşük ortalama 43.33 (s.s: 8.26) ile Duyuşsal Kontrol, en yüksek ortalama ise 51.72 (s.s:8.36) ile Sosyal Kontrol alt ölçeğidir. Alt ölçeklerden alınan en düşük puan 15.00 (Sosyal Anlatımcılık), en yüksek puan ise 73.00’ dür (Sosyal Kontrol). Sosyal Yetkinlik inancı puanlarının ortalaması 87.10 (s.s: 16.15), en düşüğü: 38.00, en yükseği ise 124,00’ dür.

III. 2. Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri Toplamı, Alt Ölçekleri Ve Sosyal Yetkinlik İnancı Puanları Arasında Anlamlı Bir İlişki Olup Olmadığına İlişkin Bulgular

Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri Toplamı, Alt Ölçekleri ve Sosyal Yetkinlik inancı puanları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile incelenmiş ve bulgular Tablo-3’ de verilmiştir.

Tablo 3’ de görüldüğü gibi, Sosyal Yetkinlik İnancı, Sosyal Beceri Düzeyi ($r=.61$), Duyuşsal Anlatımcılık ($r=.48$), Duyuşsal Duyarlık ($r=.73$), Duyuşsal Kontrol ($r=.28$), Sosyal Anlatımcılık ($r=.81$), Sosyal Duyarlık ($r=.15$) ve Sosyal Kontrol ($r=.59$) ile pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir.

Tablo-3
Sosyal Beceri Düzeyi, Alt Ölçekleri ve Sosyal Yetkinlik İnancı Puanları Arasındaki Korelasyon Katsayıları

<u>Değişkenler</u>	<u>Ort.</u>	<u>Ss.</u>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	<u>7</u>	<u>8</u>
<u>1- Sosyal Yetkinlik İnancı</u>	<u>87.10</u>	<u>16.15</u>	<u>1</u>							
<u>2- Sosyal Beceri Toplamı</u>	<u>282.10</u>	<u>24.63</u>	<u>.61**</u>	<u>1</u>						
<u>3- Duyuşsal Anlatımcılık</u>	<u>45.68</u>	<u>6.65</u>	<u>.48**</u>	<u>.27**</u>	<u>1</u>					
<u>4- Duyuşsal Duyarlık</u>	<u>50.15</u>	<u>7.84</u>	<u>.73**</u>	<u>.39**</u>	<u>.16**</u>	<u>1</u>				
<u>5- Duyuşsal Kontrol</u>	<u>43.33</u>	<u>8.26</u>	<u>.28**</u>	<u>.08</u>	<u>-.27**</u>	<u>.14**</u>	<u>1</u>			
<u>6- Sosyal Anlatımcılık</u>	<u>44.95</u>	<u>9.01</u>	<u>.81**</u>	<u>.65**</u>	<u>.41**</u>	<u>.46**</u>	<u>.048</u>	<u>1</u>		
<u>7- Sosyal Duyarlık</u>	<u>46.25</u>	<u>7.88</u>	<u>.15**</u>	<u>-.14**</u>	<u>-.024</u>	<u>.29**</u>	<u>-.23**</u>	<u>-.083</u>	<u>1</u>	
<u>8- Sosyal Kontrol</u>	<u>51.72</u>	<u>8.36</u>	<u>.59**</u>	<u>.58**</u>	<u>.33**</u>	<u>.19**</u>	<u>.10*</u>	<u>.57**</u>	<u>-.43**</u>	<u>1</u>

** p<. 001

* p<.05

III. 3. Cinsiyete Göre Sosyal Beceri Toplamı, Alt Ölçekleri Ve Sosyal Yetkinlik İnancı Puanlarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ile sosyal beceri düzeyini belirleyici altı alt ölçekten alınan puanlar ve üniversite öğrencilerinin sosyal yetkinlik beklenti düzeylerinin cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği t testi ile kontrol edilmiş ve sonuçlar tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 4 Cinsiyete Göre Sosyal Beceri Toplamı, Alt Ölçekleri Ve Sosyal Yetkinlik İnancı Puanlarının N, Ortalama ve Standart Sapma Puanları

Değişkenler	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	t	P
1- Duyuşsal Anlatımcılık	Kız	254	46,33	7,00	2,433	,015
	Erkek	180	44,76	6,01		
2- Duyuşsal Duyarlık	Kız	254	50,57	7,85	1,307	,192
	Erkek	180	49,57	7,81		
3- Duyuşsal Kontrol	Kız	254	42,19	8,00	-3,442	,001
	Erkek	180	44,93	8,37		
4- Sosyal Anlatımcılık	Kız	254	44,28	9,20	-1,834	,067
	Erkek	180	45,89	8,67		
5- Sosyal Duyarlık	Kız	254	46,89	8,33	2,023	,044
	Erkek	180	45,35	7,11		
6- Sosyal Kontrol	Kız	254	52,00	8,23	,822	,411
	Erkek	180	51,33	8,55		
7- Sosyal Beceri Toplamı	Kız	254	282,29	24,33	,184	,854
	Erkek	180	281,85	25,10		
8- Sosyal Yetkinlik İnancı	Kız	254	86,00	15,95	-1,692	,091
	Erkek	180	88,66	16,35		

* p<.05

Tablo-4 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin Duyuşsal Anlatımcılık (t=2.433, p<.05) ve Sosyal Duyarlık (t=2.023, p<.05) puanlarının kızların lehine; Duyuşsal Kontrol (t=-3.442, p<.05) puanları ise erkeklerin lehine anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Buna karşın, Duyuşsal Duyarlık (t=1.307, p>.05), Sosyal kontrol (t=.822, p>.05), Sosyal Beceri (t=.184, p>.05), Sosyal Anlatımcılık (t=-1.834, p>.05) ve Sosyal Yetkinlik (t=-1.692, p>.05) puanlarında anlamlı farklılık bulunamamıştır.

III.4. Üniversite Öğrencilerinin Yaşadıkları Yere Göre Sosyal Beceri Toplamı, Alt Ölçekleri ve Sosyal Yetkinlik İnancı Puanlarına Ait Bulgular

Üniversite öğrencilerinin yaşadıkları yere göre sosyal beceri toplamı, alt ölçekleri ve sosyal yetkinlik inancı puanlarına ait n, ortalama ve standart sapma puanları ANOVA ile incelenmiş, bulgular Tablo-5’ de verilmiştir.

Tablo-5 Üniversite Öğrencilerinin Yaşadıkları Yere Göre Sosyal Beceri Toplamı, Alt Ölçekleri ve Sosyal Yetkinlik İnancı Puanlarına Ait N, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Faktörler	Değişkenler	N	$\bar{X}$	ss
Köy-Kasaba	Duyuşsal Anlatımcılık	42	46,19	6,61
	Duyuşsal Duyarlık	42	49,9	6,74
	Duyuşsal Kontrol	42	41,4	7,03
	Sosyal Anlatımcılık	42	46,6	7,12
	Sosyal Duyarlık	42	48,6	8,08
	Sosyal Kontrol	42	49,8	7,24
	Sosyal Beceri Toplamı	42	282,7	19,87
	Sosyal Yetkinlik İnancı	42	84,6	17,14
	İlçe	Duyuşsal Anlatımcılık	129	44,99
Duyuşsal Duyarlık		129	49,69	7,34
Duyuşsal Kontrol		129	44,09	8,48
Sosyal Anlatımcılık		129	44,79	8,34
Sosyal Duyarlık		129	45,95	6,90
Sosyal Kontrol		129	51,50	7,94
Sosyal Beceri Toplamı		129	281,03	22,01
Sosyal Yetkinlik İnancı		129	86,64	14,54
İl		Duyuşsal Anlatımcılık	263	45,94
	Duyuşsal Duyarlık	263	50,42	8,25
	Duyuşsal Kontrol	263	43,26	8,30
	Sosyal Anlatımcılık	263	44,75	9,58
	Sosyal Duyarlık	263	46,02	8,25
	Sosyal Kontrol	263	52,13	8,70
	Sosyal Beceri Toplamı	263	282,53	26,51
	Sosyal Yetkinlik İnancı	263	87,71	16,75

Tablo-5 incelendiğinde Duyuşsal Anlatımcılık puan ortalamalarının köy-kasabada yaşayan öğrencilerin ($\bar{X}=46.19$), ilçede ($\bar{X}=44.99$) ve ilde ($\bar{X}=45.94$), Duyuşsal Duyarlık puan ortalamaları; köy-kasabada ($\bar{X}=49,9$), ilçede ($\bar{X}=49.69$) ve ilde ($\bar{X}=50.42$), Duyuşsal Kontrol puan ortalamaları, köy-kasabada ($\bar{X}=41,4$), ilçede ($\bar{X}=44.09$) ve ilde ($\bar{X}=43.26$), Sosyal Anlatımcılık puan ortalaması; köy-kasabada ($\bar{X}=46.6$), ilçede ($\bar{X}=44.79$) ve ilde ($\bar{X}=44.75$), Sosyal Duyarlık puan ortalaması; köy-kasabada ($\bar{X}=48.6$), ilçede ($\bar{X}=45.95$) ve ilde ($\bar{X}=46.2$), Sosyal Kontrol puan ortalaması; köy-kasabada ($\bar{X}=49.8$), ilçede ($\bar{X}=51.50$) ve ilde ($\bar{X}=52.13$), Sosyal Beceri Envanteri Toplam puan ortalamaları köy-kasabada ($\bar{X}=282.7$), ilçede ($\bar{X}=281.03$) ve ilde ($\bar{X}=282.53$) ve Sosyal Yetkinlik Beklentisi puanın ortalamaları; köy kasabada ($\bar{X}=84.6$), ilçede ($\bar{X}=86.64$) ve ilde ($\bar{X}=87.71$) bulunmuştur.

Üniversite öğrencilerinin sosyal beceri toplamı ve alt ölçekleri ile sosyal yetkinlik puan ortalamalarının yaşadıkları yere göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin varyans analizi sonuçları Tablo 6' de verilmiştir.

Tablo-6 Üniversite Öğrencilerinin Yaşadıkları Yere Göre Sosyal Beceri Toplamı, Alt Ölçekleri ve Sosyal Yetkinlik İnancı Puanlarının Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Varyans Analizi

Değişkenler		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Duyuşsal Anlatımcılık	Grup. Arası	90,141	2	45,070	1,018	,362
	Grup İçi	19073,613	431	44,254		
	Toplam	19163,753	433			
Duyuşsal Duyarlık	Grup. Arası	48,365	2	24,183	,392	,676
	Grup İçi	26610,980	431	61,742		
	Toplam	26659,346	433			
Duyuşsal Kontrol	Grup. Arası	228,154	2	114,077	1,676	,188
	Grup İçi	29330,067	431	68,051		
	Toplam	29558,221	433			
Sosyal Anlatımcılık	Grup. Arası	140,407	2	70,204	,863	,423
	Grup İçi	35058,671	431	81,343		
	Toplam	35199,078	433			
Sosyal Duyarlık	Grup. Arası	265,384	2	132,692	2,147	,118
	Grup İçi	26631,227	431	61,789		
	Toplam	26896,611	433			
Sosyal Kontrol	Grup. Arası	196,638	2	98,319	1,407	,246
	Grup İçi	30107,733	431	69,856		
	Toplam	30304,371	433			
Sosyal Beceri Toplamı	Grup. Arası	211,126	2	105,563	,173	,841
	Grup İçi	262482,784	431	609,009		
	Toplam	262693,910	433			
Sosyal Yetkinlik Beklentisi	Grup. Arası	371,373	2	185,686	,710	,492
	Grup İçi	112655,752	431	261,382		
	Toplam	113027,124	433			

Tablo-6 incelendiğinde, üniversite öğrencilerinin yaşadıkları yere göre Duyuşsal Anlatımcılık (F= 1.018, p>.05), Duyuşsal Duyarlık (F=.392,p>.05), Duyuşsal

Kontrol ($F=1.676, p>.05$), Sosyal Anlatımcılık ($F=.863, p>.05$), Sosyal Duyarlık ($F=2.147, p>.05$), Sosyal Kontrol ($F=1.407, p>.05$), Sosyal Beceri Toplamı ($F=.173, p>.05$) ve Sosyal Yetkinlik Beklentisi ($F=.710, p>.05$) puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

III. 5. Üniversite Öğrencilerinin Fakültelerine Göre Sosyal Beceri Toplamı, Alt Ölçekleri ve Sosyal Yetkinlik İnancı Puanlarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Üniversite öğrencilerinin sosyal beceri toplamı ve alt ölçekleri ile sosyal yetkinlik puan ortalamalarının yaşadıkları yere göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin varyans analizi sonuçları Tablo 7’ de verilmiştir.

Tablo 7 Üniversite Öğrencilerinin Fakültelerine Göre Sosyal Beceri Toplamı, Alt Ölçekleri ve Sosyal Yetkinlik İnancı Puanlarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Varyans Analizi

		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anamlı Fark
Duyuşsal Anlatımcılık	Grup. Arası	1242,03	9	138,004			Eğitim, Tıp ve Mimarlık > Diğ erleri
	Grup İçi	17921,71	424	42,268			
	Toplam	19163,75	433		3,265	,001	
Duyuşsal Duyarlık	Grup. Arası	705,04	9	78,33	1,280	,246	
	Grup İçi	25954,29	424	61,21			
	Toplam	26659,34	433				
Duyuşsal Kontrol	Grup. Arası	264,97	9	29,44	,426	,921	
	Grup İçi	29293,24	424	69,08			
	Toplam	29558,22	433				
Sosyal Anlatımcılık	Grup. Arası	764,21	9	84,91	1,046	,403	
	Grup İçi	34434,85	424	81,21			
	Toplam	35199,07	433				
Sosyal Duyarlık	Grup. Arası	954,88	9	106,09	1,734	,079	
	Grup İçi	25941,72	424	61,18			
	Toplam	26896,61	433				
Sosyal Kontrol	Grup. Arası	720,00	9	80,00	1,147	,328	
	Grup İçi	29584,36	424	69,77			
	Toplam	30304,37	433				
Sosyal Beceri Toplamı	Grup. Arası	8632,21	9	959,13	1,601	,113	
	Grup İçi	254061,70	424	599,20			
	Toplam	262693,91	433				
Sosyal Yetkinlik İnancı	Grup. Arası	1523,03	9	169,22	,643	,760	
	Grup İçi	111504,08	424	262,98			
	Toplam	113027,12	433				

Tablo-7 incelendiğinde, üniversite öğrencilerinin fakültelerine göre Duyuşsal Anlatımcılık puanlarında ($F=3.265$, $p<.05$) eğitim ve tıp fakültesine lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

IV. BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, araştırma sonucunda elde edilen bulgular tartışılıp yorumlanmıştır.

IV. 1. Sosyal Beceri Düzeyi ve Alt Ölçekleri ile Sosyal Yetkinlik Beklentisi Arasındaki Korelasyonlarla İlgili Bulguların Tartışılması ve Yorumu:

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, üniversite öğrencilerinin sosyal beceri puanları ile sosyal yetkinlik puanları arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle sosyal beceri toplam puanları ve alt ölçekleri ile sosyal yetkinlik puanları birlikte değişim göstermektedir.

Sosyal Yetkinlik İnancı, Sosyal Beceri Düzeyi, Duyuşsal Anlatımcılık, Duyuşsal Duyarlık, Duyuşsal Kontrol, Sosyal Anlatımcılık, Sosyal Duyarlık ve Sosyal Kontrol ile pozitif yönde korelasyon göstermektedir.

Sosyal Yetkinlik Beklentisi “kişinin belirli bir davranışı başarılı bir biçimde gerçekleştirebileceğine ilişkin inançları” olarak tanımlanır (Bandura, 1977). Sosyal beceri ise başkalarından olumlu tepkiler getirecek ve olumsuz tepkilerin gelmesini önleyecek, başkalarıyla etkileşimi mümkün kılan, sosyal açıdan kabul edilebilir, çevrede etki bırakan hedefe yönelik, sosyal içeriğe göre değişen, hem belirli gözlenebilir hem de gözlenemeyen

bilişsel ve duyuşsal öğeleri içeren ve öğrenilebilir davranışlardır (Yüksel, 1997). Sosyal beceri öğrenilebilir ve geliştirilebilir davranışlar olduğu için bireyin yetkinlik beklentisi yüksek ise sosyal becerisinin de yüksek olması olası bir durumdur. Bununla beraber Sosyal Yetkinlik Beklentisi yüksek olan kişilerin sosyal beceri alt ölçeklerinden de yüksek puan alması beklenen bir durumdur.

Duyuşsal anlatımcılık alt ölçeği bireylerin sözel olmayan becerilerini, özellikle duyuşsal mesajları gönderme yeteneklerini ölçmektedir. Duyuşsal anlatımcı birey canlı ve neşelidir. Duyuşsal açıdan duyarlı bireylerde, başka bireylerin sözel olmayan mesajlarını doğru, tam ve hızlı olarak çözümlediklerinden, atılgan ve özgür bireyler olarak tanımlanmaktadır. Duyuşsal anlatımcılık ve duyuşsal duyarlılık boyutları birbiriyle pozitif olarak ilişkilidir, çünkü bu iki beceri birlikte gelişme eğilimi olan becerilerdir (Riggio ve diğerleri, 1990). Bu durum araştırmada varılan sonuçlar ile tutarlılık göstermektedir. Sosyal anlatımcı bireyler sözel ifadede becerikli ve başkalarıyla sosyal yakınlaşmaya girme becerisi yüksek, cana yakın ve sosyal kişilerdir. Sosyal kontrol becerisi gelişmiş bireyler ise, herhangi bir sosyal durumda ortama uygun hareket eden, kendinden emin, sempatik ve atılgan bireylerdir. Bu bilgilere bakıldığında, Duyuşsal Anlatımcılık, Duyuşsal Duyarlılık, Sosyal Anlatımcılık ve Sosyal Kontrol arasında pozitif bir ilişkinin doğmasına neden olduğu söylenebilir.

Duyuşsal anlatımcılık ve duyuşsal kontrol boyutları birbirlerini sınırlayan negatif bir ilişki içindedirler (Riggio ve diğerleri, 1990). Duyuşsal anlatımcılık boyutu sözel olmayan mesajları göndermedeki beceriyi içerirken, duyuşsal kontrol boyutu bu iletişimin kontrolünü gerçekleştirir. Bunun sonucu olarak bazen birey, sosyal ilişkilerinde

duygusal zıtlasma yaşayabilir. Birey gerçek duygularını ifade etmek isterken (duyuşsal anlatımcılık), bu duygularını ifade etmekte sınırlama getirme gereğini duyabilir. Bu durumda “duyuşsal kontrol” boyutundaki becerilerini kullanır, bu ise “duyuşsal anlatımcılık” boyutunu içeren becerilerini gerektiği gibi kullanmasını engeller. Bütün bu durumlar negatif bir ilişkinin doğmasına neden olmuş olabilir.

Duyuşsal Kontrol, Sosyal Kontrol ile pozitif yönde korelasyon göstermektedir. Duyuşsal kontrolü yüksek bireyler iyi birer duygusal aktördürler, duruma göre hissedebilir ve duygusal zıtlasma durumun da maske takabilirler. Sosyal kontrolü yüksek bireyler ise farklı sosyal rolleri oynama ve tartışma sırasında kolayca özel tutum alma becerisine sahiptirler. Bu bilgiler değerlendirildiğinde duyuşsal kontrolü yüksek olan kişilerin sosyal kontrollerinin de yüksek olması beklenmektedir, bu da araştırma için beklenen sonuç olmuştur.

Buna karşın sosyal duyarlılığı yüksek bireylerin duygularının etkisinde daha çok kaldığı, gerilim ve içsel çatışmaları daha çok yaşadığı iddia edilebilir. Bu özellikleri bakımından duygusal kontrolü yüksek bireylerden farklı bir özellik göstermektedirler. Bu da iki alt ölçek puanları arasında gözlenen negatif korelasyonun nedeni olabileceğini düşündürmektedir.

Sosyal anlatımcılık, Sosyal Kontrol ile pozitif yönde korelasyon göstermektedir. Sosyal anlatımcılığı yüksek olan bireyler, cana yakın, sosyal ve herhangi bir konuda sohbeti başlatma ve yönlendirme becerisine sahiptirler. (Örnek madde: “Bir hikaye anlatırken konunun anlaşılması için genellikle pek çok el kol hareketi yaparım”).

Sosyal kontrolü yüksek bireyler ise sosyal ilişkilerde aktif ve özgüvene sahiptirler, bu bireyler farklı sosyal rollerini oynayabilirler. Bu açıdan bakıldığında sosyal anlatımcılığı yüksek bireylerin, sosyal kontrolünün yüksek olması beklenmelidir. Bu bilgi de araştırma sonucuyla örtüşmektedir.

Duyuşsal anlatımcılık alt ölçeği bireylerin sözel olmayan becerilerini, özellikle duyuşsal mesajları gönderme kabiliyetlerini ölçer. Duyuşsal anlatımcı birey canlı ve neşelidir. Duyuşsal açıdan duyarlı bireylerde, başka bireylerin sözel olmayan mesajlarını doğru, tam ve hızlı olarak çözümlediklerinden, atılgan ve özgür bireyler olarak tanımlanmaktadır. Sosyal anlatımcı bireyler sözel ifadede becerikli ve başkalarıyla sosyal yakınlaşmaya girme becerisi yüksek, cana yakın ve sosyal kişilerdir. Sosyal kontrol becerisi gelişmiş bireyler ise, herhangi bir sosyal durumda ortama uygun hareket eden, kendinden emin, sempatik ve atılgan bireylerdir. Bu nedenle her iki alt ölçek arasındaki ilişkinin negatif yönde korelasyon göstermiş olabilir.

IV. 2. Cinsiyete Göre Sosyal Yetkinlik İnancı Puanları, Sosyal Beceri Toplam Puanı ve Alt Ölçekleri Puanlarının Tartışılması ve Yorumu

Bu bölümde üniversite öğrencilerinin cinsiyete göre sosyal yetkinlik beklentisi puanları, sosyal beceri toplam puanı ve alt ölçekleri puanlarının tartışılması ve yorumuna yer verilmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, cinsiyetlerine göre üniversite öğrencilerinin duyuşsal anlatımcılık puanları arasında kızların lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle kızlar duyuşsal anlatımcılık yönünden kendilerini

erkeklerle göre daha başarılı görmektedir. Duyuşsal Anlatımcılık puanlarında kız öğrencilerin sözel olmayan iletişim becerilerine, özellikle duyuşsal mesajları gönderme becerilerine erkek öğrencilere oranla daha fazla sahip oldukları söylenebilir. Kalafat (2006), araştırmasında duyuşsal anlatımcılık puanlarında ($t=5.56, p<.05$) kızların lehine anlamlı bir farklılık bulmuştur. Deniz (2002) ise aynı şekilde kızların lehine duyuşsal anlatımcılık puanlarında anlamlı bir farklılık bulmuş olup her iki sonuçta bu bulgumuzu destekler niteliktedir.

Diğer yandan, üniversite öğrencilerinin, Duyuşsal Duyarlık puanları ($t=1.307, p>.05$) düzeyinde cinsiyete göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Kızların duyuşsal duyarlık puan ortalamaları, erkek öğrencilerin duyuşsal duyarlık puan ortalamasından yüksektir. Kalafat (2006), araştırmasında üniversite öğrencilerinin, Duyuşsal Duyarlık puanları ($t=4.28, p>.05$) düzeyinde cinsiyete göre farklılık göstermediği ve kızların duyuşsal duyarlık puan ortalamalarının, erkek öğrencilerin duyuşsal duyarlık puan ortalamasından yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer bu sonuçta araştırmamızı desteklemektedir.

Ayrıca üniversite öğrencilerinin Duyuşsal Kontrol puanlarında ($t=-3.442, p<.05$) düzeyinde erkeklerin lehine anlamlı farklılık göstermektedir. Bu sonuca göre, erkek öğrencilerin, belli başlı duyguları yetenekli bir şekilde birleştirme ve bu duyguları bir maske altında gizleme becerilerinin yani duyuşsal kontrol yeteneklerinin kız öğrencilere göre daha iyi olduğu sonucuna varılabilir. Kalafat (2006), araştırmasında duyuşsal kontrol puanlarını ($t=6.10, p<.05$) düzeyinde erkeklerin lehine farklılık bulmuştur. Deniz (2002) yaptığı araştırmasında duyuşsal kontrol puanında benzer olarak erkeklerin

lehine farklılık bulmuştur. Bu sonuçlar benzer araştırma sonuçlarına örnek olarak gösterilebilir.

Bunun yanında, üniversite öğrencilerinin Sosyal Anlatımcılık puanlarında ($t=-1.834, p>.05$) düzeyinde anlamlı farklılık bulunamamıştır. Sosyal anlatımcılık, iletişim kurma ve iletişime katılma becerisidir. Kızların ve erkeklerin sosyal anlatımcılık puanlarının benzer olması, son dönemlerde kızların da erkekler kadar sosyal yaşantıya dahil olması ve değişen toplumsal rollere bağlanabilir.

Ayrıca, üniversite öğrencilerinin Sosyal Duyarlık puanlarında cinsiyete göre anlamlı bir fark gözlenmiştir ($t=2.023, p<.05$). Bu sonuca göre kız öğrencilerin, başkalarının sözel mesajlarını çözümleme, bunun yanı sıra bireylerin uygun sosyal davranışlarını yönlendiren normları anlama ve bireysel duyarlılığı değerlendirme becerilerinin erkek öğrencilere göre daha iyi olduğunu söyleyebiliriz. Benzer olarak, Kalafat (2006) araştırmasında ($t=4.04, p<.05$) düzeyinde ve Deniz, Hamarta ve Arı (2005) yaptıkları araştırmalarında sosyal duyarlık alt puanında kızların lehine anlamlı bir farklılık bulmuşlardır.

Ek olarak, üniversite öğrencilerinin Sosyal Kontrol puanlarında cinsiyete göre anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($t=.822, p>.05$). Kızların sosyal kontrol puan ortalamalarının, erkek öğrencilerin puan ortalamalarından daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Kızların, sosyal rol oynama ve sosyal olarak kendini ortaya koyma becerilerinin erkeklere göre daha iyi olduğu söylenebilir. Fakat cinsiyetler arasındaki bu fark, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturacak düzeyde değildir.

Diğer yandan, üniversite öğrencilerinin Sosyal Beceri Toplam puanında ($t=1.184$, $p>.05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Dicle (2006), Kalafat (2006), Deniz, Hamarta ve Arı (2005) yaptıkları araştırmalarında sosyal beceri toplam puanında kızların lehine bir farklılık bulmuşlardır. Bu araştırmada kızların lehine anlamlı bir farklılık çıkmaması, toplumumuzdaki çocuk yetiştirme tutumlarının değişmesi ve çevresel uyaranların artmasıyla, kızların ve erkeklerin benzer gelişmeler göstermesine bağlanabilir.

Ve son bulguya göre, üniversite öğrencilerinin Sosyal Yetkinlik Beklentisi ($t=-1.692$, $p>.05$) puanlarında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Sosyal yetkinlik beklentisi ile ilgili bulgulara bakıldığında kız ve erkek öğrencilerin sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Araştırma bulguları Fırıncıoğlu (2005) ve Karahan, Sardoğan, Özkamalı ve Menteş (2006), Şencan (2009) ve Öksüzoğlu (2009) tarafından yapılan çalışmalar ile benzerlik göstermektedir. Sosyal yetkinlik beklentisi sosyal çevreyle olan ilişkileri kurma ve sürdürmede kendini yetkin görmeyle ilişkilidir. Kılıçcı (1992) ifade ettiği gibi yüksek öğrenim yıllarına den düşen 18-25 yaş dönemindeki gençler için bir gruba dahil olma ve grup tarafından kabul edilmek oldukça önem taşımaktadır. Dolayısıyla gerek kızlar gerekse erkekler için sosyal ilişkiler ve kendini ifade edebilme önem taşıdığı için cinsiyetler arasında fark görülmemiş olabilir.

IV. 3. Üniversite Öğrencilerinin Yaşadıkları Yere Göre Sosyal Beceri Toplamı, Alt Ölçekleri Ve Sosyal Yetkinlik İnancı Puanlarına Ait Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Üniversite öğrencilerinin yetiştiği yer değişkeni açısından puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı varyans analizi ile tespit edilmiştir. Gruplar arasında hesaplanan varyans değerlerine bakıldığında .05 düzeyinde, öğrencilerin yetiştikleri yerler arasında fark anlamlı bulunamamıştır. Yüksel (1999)' in yaptığı araştırmada da üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin yerleşim birimine göre farklılık göstermediği bulunmuştur.

Sosyal beceri toplamı, alt ölçekleri ve sosyal yetkinlik inancı puanlarında yetiştikleri yere göre öğrencilerin ortalamalarının çok farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Duyuşsal Anlatımcılık puanında; köy-kasabada yaşayan öğrencilerin ilde ve ilçede yaşayan öğrencilerden daha yüksek, Duyuşsal Duyarlık puanında; ilde yaşayan öğrencilerin, köy-kasabada ve ilçede yaşayan öğrencilerden daha yüksek, Duyuşsal Kontrol puanında, ilçede yaşayan öğrencilerin, ilde ve köy-kasabada yaşayan öğrencilerden daha yüksek, Sosyal Anlatımcılık puanında; köy-kasabada yaşayan öğrencilerin, ilçede ve ilde yaşayan öğrencilerden daha yüksek, Sosyal Duyarlık puanında; köy-kasabada yaşayan öğrencilerin, ilde ve ilçede yaşayan öğrencilerden daha yüksek, Sosyal Kontrol puanında; ilde yaşayan öğrencilerin, ilçede ve köy-kasabada yaşayan öğrencilerden daha yüksek, Sosyal Beceri Envanteri Toplam puanında köy-kasabada yaşayan öğrencilerin, ilde ve ilçede yaşayan öğrencilerden daha yüksek ve Sosyal Yetkinlik Beklentisi puanında; ilde yaşayan

öğrencilerin, ilçede ve köy kasabada yaşayan öğrencilerden daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Bu bilgilere bakıldığında sosyal beceri düzeyi ve alt ölçeklerinin çoğunlukla köy-kasabada yaşayan öğrencilerde daha yüksek olduğu görülmüştür. Michelson ve diğ. (1981) sosyal becerinin öğrenme yoluyla kazanıldığını ve sosyal beceri performansının katılımcıların ve ortamın özelliklerinden etkilendiğini belirtmişlerdir. Köy-kasaba da yaşayan öğrencilerin de şehre göre daha doğal ortamda bulunmaları, erken yaşta sorumluluk almalarına ve birçok şeyi model alma yoluyla öğrenmelerine neden olmaktadır. Köy-kasabada yaşayan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin bu nedenle yüksek olduğu söylenebilir.

IV. 4. Üniversite Öğrencilerinin Fakültelerine Göre Sosyal Beceri Toplamı, Alt Ölçekleri Ve Sosyal Yetkinlik İnancı Puanlarına Ait Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Üniversite öğrencilerinin fakültelerine bakıldığında, sosyal beceri puanı ile sosyal yetkinlik beklentisi puanı arasında anlamlı bir farklılık görülmemekle birlikte sadece Duyuşsal Anlatımcılık alt puanında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu farklılığa göre Eğitim, Tıp ve Mimarlık fakültelerinde okuyan öğrencilerin duyuşsal anlatımcılık puanlarının, Eczacılık, Mühendislik, BESYO, Fen Edebiyat, İktisadi ve İdari Bilimler, İletişim ve Su Ürünleri fakültelerinden daha yüksek bulunmuştur. Kalafat (2006) duyuşsal anlatımcılık puanlarının üniversite öğrencilerinin üniversiteye giriş puan türleri bakımından anlamlı bir farklılık gösterdiği bulmuştur.

Öğrencilerin fakültelerine göre yetkinlik beklentisi puanlarında bir farklılığın olmaması da, uygulama yapılan gurubun 3. sınıf öğrencileri olmaları dolayısıyla, bir meslek seçmiş olmalarına, o mesleğe ilişkin eğitim almalarına ve 3 yıllık üniversite yaşantılarında sosyal yetkinliklerini geliştirebilecekleri yaşam tecrübelerinin olmasına bağlanabilir.

SSONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, bulguların genel bir özeti verilmiştir. Daha sonra bulgular doğrultusunda, üniversitelerin psikolojik danışma ve rehberlik servislerinde çalışan psikolojik danışmanlara, sosyal çalışmacılara ve öğrenci ailelerine sosyal beceri ve sosyal yetkinlik düzeylerinin yükseltilmesine ilişkin önerilerde bulunulmuştur. Bunun yanında sosyal beceri ve sosyal yetkinlik beklentisiyle ilgili gelecekte yapılacak araştırmalara ışık tutabileceği düşünülen önerilere de yer verilmiştir.

1. Araştırma bulguları, üniversite öğrencilerinin Duyuşsal Anlatıcılık ve Sosyal Duyarlık puanlarının kızların lehine, Duyuşsal Kontrol puanlarının ise erkeklerin lehine anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermektedir.

2. Bulgulara göre öğrencilerin yetiştiği yer değişkeni açısından puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı varyans analizi ile tespit edilmiştir. Gruplar arasında hesaplanan varyans değerlerine bakıldığında .05 düzeyinde, öğrencilerin yetiştikleri yerler arasında fark anlamlı bulunamamıştır.

3. Öğrencilerin öğrenim gördüğü fakültelere bakıldığında gruplar arasında sadece Duyuşsal Anlatıcılık alt puanında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu farkın Eğitim Fakültesi öğrencilerinin lehine daha fazla yüksek olduğu görülmektedir.

Bu bulgular doğrultusunda şu önerilerde bulunabilir.

Üniversite öğrencilerinin sosyal yetkinlik beklentileri, algılanan sosyal destek düzeyi veya yalnızlık düzeyleri gibi farklı değişkenlerle de incelenebilir.

Araştırma sonucunda, üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ve yetkinlik beklentileri sonuçlarının elde edilmesiyle, düşük sosyal beceri ve yetkinlik beklentisi olan öğrencilere sosyal beceri eğitimi verilmesi planlanabilir.

Üniversitelerin psikolojik danışma merkezlerinde çalışan psikolojik danışmanlar, sosyal beceri ve sosyal yetkinlik düzeyi düşük öğrencilerle çeşitli psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleriyle çalışmalar yapabilirler.

KAYNAKÇA

Akkapulu, E. (2005). *Ergenin sosyal yetkinlik beklentisini yordayan bazı değişkenler*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Albayrak – Arın, G. (1999). *Sosyal beceri envanterinin ergenler için geçerlik ve güvenirliği*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Altınoğlu – Dikmeer, İ. D. (1997). *Sosyal beceri eğitiminin sosyal içedönük ergenlerin içedönüklük düzeylerine etkisi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Altunbaş, G. (2002). *Üniversite öğrencilerinin sosyal destek düzeylerinin bazı kişisel özellikleri ve sosyal beceri düzeyleri ile ilişkisi*. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Ashby, J.S.,ve Kottman, T. (2000). The relationships between personality priorities and affect, depression, self-efficacy and fear of intimacy. *The Journal of Individual Psychology*, 56, 224-236.

Bacanlı, H. (1998). *Sosyal beceri eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Balcı, S. ve Kalkan, M. (2001). Üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin utangaçlık düzeyleri ile ilişkisi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 1-12.
- Bandura, A. (1989). Regulation of cognitive process through perceived self-efficacy. *Developmental Psychology*. 25, 729-735.
- Bandura, A. (1986). *Social foundation of thought and action: a scial theory*. Englewood Cliffs, Nj: Prentice Hall.
- Bandura, A. (1977). *Social learning teory*. Englewood Cliffs, N.J. : Prentice Hall.
- Bandura, A. (1993). Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning. *Educational Psychologist*, 28 (2), 117-148.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy:the exercice of control*. New York: Freeman.
- Baron, R.A. (1990). Environmentally induced positive affect-its impact on self-efficacy, task performance, negotitation and conflict. *Journal of Applied Social Psychology*. 20, 368-384.

- Bilgin, M. (1996). *Grup rehberliğinin sosyal yetkinlik beklentisi üzerindeki etkisine yönelik deneysel bir çalışma*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Doktora Tezi.
- Blake, T.R., ve Rust, J. O. (2000). Self-esteem and self-efficacy of college students with disabilities. *College Student Journal*, 36, 214.
- Coşkuner, A. (1994). *İletişim becerisini geliştirme eğitiminin işgörenlerin iletişim çatışmalarına girme eğilimlerine, yalnızlık düzeylerine ve iş doyumlarına etkisi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı. Doktora Tezi.
- Çakıl, N. (1988). *Grupla sosyal beceri eğitiminin üniversite öğrencilerinin yalnızlık düzeyleri üzerindeki etkisi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Çelikkaleli, Ö. (2004). *Lise öğrencilerinde sosyal yetkinlik beklentisi ve psikolojik ihtiyaçlar*. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.
- Çelikkaleli, Ö. (2006). Lise öğrencilerinde sosyal yetkinlik düzeylerinin incelenmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 23, 69-83.

Demir, A. (1990). *Üniversite öğrencilerinin yalnızlık düzeylerini etkileyen bazı etmenler*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Deniz, M.E. (2002). *Üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri ve sosyal beceri düzeylerinin t.a baskın ben durumları ve bazı özlük niteliklerine göre karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Doktora Tezi.

Deniz, M.E., Hamarta, E., ve Arı R. (2005). An investion of social skills andnloneliness levels of university students with respect to their attachments styles in a sample of turkish students. *Social Behavior and Personality*, 33, 19-32.

Dicle, A.N. (2006). *Üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin duygusal zeka düzeyleri ve bazı kişisel özelliklerine göre incelenmesi*. 19 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Ditomaso, E. ve Gerler, D. (2003). Styles, social skills and loneliness in young adults *Personality and Individual Differences*, 35, 303-312.

Dowrick, P.W. (1986). *Social surval for children*, New York: Brunner/Mazel.

Efe, M. (2007). *14 -16 yaş grubu bireylerde spor çalışmalarının sosyal yetkinlik beklentisi ve atılganlık üzerine etkisi*. Uludağ Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Doktora Tezi.

Elliott, N.S. ve Gresham, M.F. (1993). Social skills intervention for children. *Behavior Modification*, 3, 287-313.

Elliott, N.S., Sheridan M.S., ve Gresham M.F. (1989). Assessing and treating social skills deficits: a case study for the scientist-practitioner. *Journal Of School Psychology* 27, 197-222.

Engelberg E., ve Sjöberg L. (2004). Internet use, social skills and adjustment. *Cyber Psychology & Behavior*. 7, 41-47.

Fırıncıoğlu, H. (2005). *Adlerian odaklı grupla psikolojik danışmanın öğrencilerin sosyal yetkinlik beklenti düzeyleri üzerindeki etkisine yönelik deneysel bir çalışma*. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Gökçakan, Z. (2008). Akılcı duygusal davranış terapisi'ne dayalı grupla psikolojik danışmanın üniversite öğrencilerinin yetkinlik inançlarını yükseltmedeki etkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 191-204.

- Hamarta, E. (2000). *Üniversite öğrencilerinin yalnızlık ve sosyal beceri düzeylerinin öğrencilerin özlük nitelikleri açısından incelenmesi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.
- Hermann, K.S., ve Betz, N. E. (2004). Path model of the relationships of instrumentality and expressiveness to social self-efficacy, shyness, and depressive symptoms. sex roles. *A Journal of Research*, 51, 55-66.
- Huprich, S.K. ve Others. (2004) Do dependency and social skills combine to predict depression? linking two diatheses in mood disorders research. *Individual Differences Research*, 2, 2-16.
- Innes, J.M. ve Thomos, C. (1989). Attributional style, self-efficacy and social avoidance and inhibition among secondary school students. *Personality and Individual Differences*, 10, 757-762.
- Kalafat, T. (2006). *Üniversite öğrencilerinin beden memnuniyet düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi (Çanakkale ili örneği)*. 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretimi Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.
- Kalkan, M., ve Sardoğan, M.E. (2003). İnsan ilişkileri becerilerine dayalı bir eğitim programının grup üyelerinin sosyal beceri düzeylerine etkisi. *3P Dergisi*, 137-142.

Karahan, T.F., Sardoğan, M.E., Özkamalı, E., ve Menteş, Ö. (2006). Lise öğrencilerinde sosyal yetkinlik beklentisi ve otomatik düşüncelerin, yaşanılan sosyal birim ve cinsiyet açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 26, 35- 45.

Kashdan, T.B., ve Roberts, J E. (2004). Social anxiety's impact on effect, curiosity, and social self-efficacy during a high self-focus social threat situation. *Cognitive Therapy and Research*, 28, 119-141.

Kelly, J.A., (1982). *Social skills training: a practical guide for interventions*, New York: Springer Publication Company.

Kılıççı, Y. (1992). *Okulda ruh sağlığı*. Ankara: Şafak Matbaacılık.

Kıran-Esen, B., ve Çelikkaleli, Ö. (2008). Üniversite öğrencilerinin sosyal yetkinlik düzeyleri ile sürekli öfke ve öfke ifade biçimlerinin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 29, 37-49.

Korkmaz, M. ve Yüksel G. (1998). Sosyal beceri ve çatışma. *Milli Eğitim Dergisi*, 137, 127-129.

Kuzgun, Y. (2000). *Meslek danışmanlığı*. Ankara: Nobel Yayınevi.

Kulaksızoğlu, A. (2000). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Lane, K.L. (1999). Young students at risk for antisocial behavior. the utility of acedemic and social skills interventions. *Journal of Emotional & Behavioral Disorders*, 7, 211-223.

Matsushima, R. ve Shiomi, K.(2003). Social self-efficacy and interpersonal stress in adolescence. *Social Behavior and Personality an International Journal*, 31, 323-332.

Miller, S.R. (1995). On the nature of embarassability: shyness, social evaluation and social skill. *Journal of Personality*, 63, 315-339.

Özgün, M.S. (2007). *Okul psikolojik danışmanlarının kişilik özellikleri ile mesleki yetkinlik beklentileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Özgüven, İ. (1992) Üniversite öğrencilerinin sorunları ve baş etme yolları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 7, 5 -6.

Palancı, M. ve Özbay, Y. (2004). Üniversite öğrencilerinde sosyal anksiyetenin kontrol algısı, sosyal öz-yeterlik, incinebilirlik ve başa çıkma davranışları ile yordanabilirliği (ss.). VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Malatya.

- Riggio, H.R. (1999). Personality and social skill differences between adults with and without siblings. *The Journal of Psychology*, 133, 514-522.
- Riggio, E.R. (1986). Assessment of basic social skills. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 649-660.
- Riggio, E.R., Throckmorton, B. ve De Paola, S. (1990). Social skills and self-esteem. *Personality and Individual Differences*, 11, 799-804.
- Segrin, C. (2001). Social skills and negative life events: testing the deficit stress generation hypothesis, current psychology: *Developmental-Learning- Personality-Social*, 20, 19-35.
- Sexton, T.L., ve Tuckman, B.W. (1991). Self-beliefs and behavior. the role of self-efficacy and outcome expectation overtime. *Personality and Individual Differences*, 12, 725-736.
- Shelton, S.H. (1990). Developing the construct of general self-efficacy. *Psychological Reports*, 66, 987-944.
- Spence, S.H. (2003). Social skills training with children and young people: theory, evidence and practice. *Child and Adolescent Mental Health*, 8, 84-96.

- Şahin, C. (1999). Yurt dışı yaşantısı geçiren ve geçirmeyen Anadolu lisesi öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı. Doktora Tezi.
- Şahin, C. (2001). Sosyal beceri ve sosyal yeterlik. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 9-19.
- Şencan, B. (2009). *Lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeyi ile sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.
- Torres, J.B. ve Solberg, V.C.(2001). Role of self-efficacy, stress, social integration, and family support in latino college student persistence and health. *Journal of Vocational Behavior*, 59, 53-63.
- Webb, J.A. ve Baer, P.E. (1995). Influence of family disharmony and parental alcohol use on adolescent social skills, self-efficacy, and alcohol use, *Addictive Behaviors*, 20, 127-135.
- Yüksel, G. (1997). *Sosyal beceri eğitiminin üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeyine etkisi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Yüksel, G. (1999). Öğretmen adayı öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 7-109.

Yüksel, G. (2004). *Sosyal Beceri Envanteri el kitabı*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

KENDİNİ TANIMLAMA ENVANTERİ

(1) Hiç Benim Gibi Değil (2) Biraz Benim Gibi (3) Benim Gibi (4) Oldukça Benim Gibi (5) Tamamen Benim Gibi					
1. Üzüntülü ve mutsuz olduğum zaman başkalarının bunu anlaması zordur.	1	2	3	4	5
2. İnsanlar konuşurken onların hareketlerini izlemeye de onları dinlediğim kadar zaman ayırırım.	1	2	3	4	5
3. Sevmediğim insanlara karşı olan duygularımı ne kadar saklamaya çalışsam da onlar sevmediğimi anlarlar.	1	2	3	4	5
4. Arkadaşların bir araya geldiği eğlence toplantıları düzenlemekten hoşlanırım.	1	2	3	4	5
5. Başkaları tarafından eleştirilmek veya azarlanmak beni pek rahatsız etmez.	1	2	3	4	5
6. Genç, yaşlı, zengin ve yoksul her türlü insanla birlikte kendimi rahat hissederim.	1	2	3	4	5
7. Pek çok insandan daha hılı konuşurum.	1	2	3	4	5
8. Çok az insan benim kadar duyarlı ve anlayışlıdır.	1	2	3	4	5
9. Komik bir hikaye anlattığımda yada şaka yaptığımda çoğunlukla kendimi gülmekten alıkoyamam.	1	2	3	4	5
10. İnsanların beni iyice tanımaları çok zaman alır.	1	2	3	4	5
11. Benim zevk ve üzüntümün kaynağı diğer insanlardır.	1	2	3	4	5
12. Bir gurup arkadaşım ile birlikte olduğum zaman genellikle gurubun sözcüsü olurum.	1	2	3	4	5
13. Mutsuz olduğum zaman çevremdekileri de mutsuz yapma eğilimim vardır.	1	2	3	4	5
14. Toplantılarda herhangi birisi bana ilgi duyduğu zaman bunu hemen fark edebilirim.	1	2	3	4	5
15. İnsanlar sıkıldığını yüz ifademden her zaman fark edebilir.	1	2	3	4	5
16. Sosyal olmaktan hoşlanırım.	1	2	3	4	5
17. Politik bir tartışmada, tartışan kişileri gözlemek ve görüşlerini analiz etmekten ziyade tartışmada bizzat yer almayı tercih ederim.	1	2	3	4	5
18. Kişisel bir şey hakkında konuşurken karşımdakilerin yüzüne bakmakta bazen zorluk çekerim.	1	2	3	4	5
19. Bakışlarımın anlamlı olduğu söylenir.	1	2	3	4	5
20. İnsan davranışlarının nedenlerini öğrenmek ilgimi çeker.	1	2	3	4	5
21. Duygularımı ifade etmekte çok başarılı sayılmam.	1	2	3	4	5
22. Çok sayıda insanla bir arada çalışmayı gerektiren işleri tercih ederim.	1	2	3	4	5
23. Çevremdeki insanların psikolojik durumundan büyük ölçüde etkilenirim.	1	2	3	4	5
24. Önceden hazırlanmış bir konuşmayı yapmakta pek	1	2	3	4	5

başarılı sayılmam.					
25. Başka insanlara dokunmaktan genellikle rahatsız olurum.	1	2	3	4	5
26. Başkalarıyla olan ilişkilerini izleyerek bir insanın karakterini kolayca anlayabilirim.	1	2	3	4	5
27. Gerçek hislerimi hemen hemen herkesten gizleyebilirim.	1	2	3	4	5
28. Arkadaşların bir araya geldiği eğlence toplantılarına her zaman katılırım.	1	2	3	4	5
29. Bazı ortamlarda doğru şeyleri yaptığımdan veya söylediğimden endişe ederim.	1	2	3	4	5
30. Kalabalık bir insan gurubu önünde konuşmak benim için çok zordur.	1	2	3	4	5
31. Sık sık yüksek sesle gülerim.	1	2	3	4	5
32. Ne kadar saklamaya çalışsalar da, insanların gerçek düşüncelerini genellikle bilirim.	1	2	3	4	5
33. Arkadaşlarım beni güldürmeye veya gülümsetmeye çalışsalar bile ciddiyetimi koruyabilirim.	1	2	3	4	5
34. Kendimi yabancılara tanıtırken genellikle ilk adımları ben atarım.	1	2	3	4	5
35. Bazen başkalarının bana söylediklerini sanki çok kişisel olarak alıyorum.	1	2	3	4	5
36. Bir gurup içinde olduğum zaman konuşacağım doğru şeyleri seçmede güçlük çekerim.	1	2	3	4	5
37. Arkadaşlarıma ve aileme onların beni nasıl kızdırdıklarını veya üzdüklerini anlatmakta bazen güçlük çekiyorum.	1	2	3	4	5
38. Bir insanla ilk karşılaşmamdan sonra onun karakterini tam olarak anlayabilirim.	1	2	3	4	5
39. Duygularımı kontrol etmek benim için oldukça zordur.	1	2	3	4	5
40. Karşılıklı konuşmalarda genellikle ilk adımları ben atarım.	1	2	3	4	5
41. Hareketlerim hakkında başkalarının ne düşündükleri benim için çok fazla önem taşımaz.	1	2	3	4	5
42. Gurup tartışmalarını yönetmede genellikle çok başarılıyım.	1	2	3	4	5
43. Yüz ifadem genellikle tarafsızdır.	1	2	3	4	5
44. Hayatımdaki en büyük zevklerimden biri, diğer insanlarla birlikte olmaktır.	1	2	3	4	5
45. Üzgün olsam bile soğukkanlılığımı korumakta oldukça başarılıyım.	1	2	3	4	5
46. Bir hikaye anlatırken konunun anlaşılması için genellikle pek çok el kol hareketi yaparım.	1	2	3	4	5
47. Genellikle insanlara söylediklerimin yanlış anlaşılacağımdan kaygılanırım.	1	2	3	4	5
48. Genellikle sosyal düzeyi benimkinden farklı olan insanlarla birlikte bulunmaktan rahatsız olurum.	1	2	3	4	5
49. Kızgınlığımı çok seyrek gösteririm.	1	2	3	4	5

50. Kendilerini olduğundan farklı gösterenleri, karşılaştığım ilk andan itibaren hemen tespit edebilirim.	1	2	3	4	5
51. Gurupla birlikteyken genellikle davranışlarımı ve fikirlerimi guruba adapte edebilirim.	1	2	3	4	5
52. Tartışmalarda konuşmaların büyük bir kısmını ben üstlenirim.	1	2	3	4	5
53. Büyürken ailem daha iyi davranışların önemini vurgulamıştır.	1	2	3	4	5
54. Arkadaşların bir araya geldiği eğlence toplantılarında başkalarıyla kaynaşmakta pek başarılı değilim.	1	2	3	4	5
55. Arkadaşlarımla konuşurken sık sık dokunurum.	1	2	3	4	5
56. Başka insanların sorunlarını bana anlatmalarından nefret ederim.	1	2	3	4	5
57. Sinirli olduğum zaman bu durumumu başkalarından çok iyi bir şekilde saklayabilirim.	1	2	3	4	5
58. Toplantılarda çok çeşitli insanla konuşmaktan hoşlanırım.	1	2	3	4	5
59. Herhangi birinin bana gülümsemesinden veya surat asmasından çok etkilenirim.	1	2	3	4	5
60. Bir çok önemli kişinin katıldığı toplantılarda kendimi dışlanmış hissedirim.	1	2	3	4	5
61. Durgun geçen bir toplantıyı neşelendirebilirim.	1	2	3	4	5
62. Üzüntülü filmlerde bazen ağlarım.	1	2	3	4	5
63. Sosyal eğlencelerde hiç eğlenmesem bile kendimi çok iyi vakit geçiriyormuş gibi gösterebilirim.	1	2	3	4	5
64. Kendimi yalnız biri olarak görüyorum.	1	2	3	4	5
65. Eleştiriye karşı çok duyarlıyım.	1	2	3	4	5
66. Farklı öz geçmişe sahip insanların çevremde rahatsız olduklarını ara sıra fark etmişimdir.	1	2	3	4	5
67. İlgi odağı olmaktan nefret ederim.	1	2	3	4	5
68. Üzüntülü bir insanı, rahatlatmak için kolayca dokunup kucaklayabilirim.	1	2	3	4	5
69. Güçlü bir duygumu pek saklayabilirim.	1	2	3	4	5
70. Kalabalık toplantılara katılmaktan ve yeni insanlarla tanışmaktan	1	2	3	4	5
71. Başka insanların beni sevmesine çok önem veririm.	1	2	3	4	5
72. Bir yabancıyla konuşmaya başlarken bazen yanlış şeyler söylerim.	1	2	3	4	5
73. Duygu ve heyecanlarımı çok seyrek gösteririm.	1	2	3	4	5
74. Başka insanları seyretmek için çok zaman harcarım.	1	2	3	4	5
75. Gerçekten kendimi mutlu hissediyorken bile kolaylıkla üzgünmüş gibi gösterebilirim.	1	2	3	4	5
76. Tanımadığım birileri benimle konuşmadıkça onlarla konuşmam mümkün değildir.	1	2	3	4	5
77. Eğer bir başka insanın bana baktığı düşüncesine kapılırsam huzursuz olurum.	1	2	3	4	5

78. Guruplarda genellikle lider olarak seçilirim.	1	2	3	4	5
79. Arkadaşlarım bazen bana çok konuştuğumu söylerler.	1	2	3	4	5
80. Çoğunlukla anlayışlı ve duyarlı bir insan olduğum söylenir.	1	2	3	4	5
81. Duygularımı saklamaya çalışsam bile insanlar bunu her zaman anlayabilir.	1	2	3	4	5
82. Arkadaşların bir araya geldiği eğlence toplantılarında toplantının yıldızı olma eğilimindeyim.	1	2	3	4	5
83. Başkalarının üzerinde bıraktığım etki ile genellikle meşgul olurum.	1	2	3	4	5
84. Sosyal ortamlarda genellikle kendimi beceriksiz bulurum.	1	2	3	4	5
85. Kızgın olduğum zaman asla bağırıp çağırmam.	1	2	3	4	5
86. Arkadaşlarım kızgın ve sinirli oldukları zaman onları sakinleştirmek için beni ararlar.	1	2	3	4	5
87. Bir önceki dakika mutlu bir sonraki dakika üzgün görünmeyi kolaylıkla başarabilirim.	1	2	3	4	5
88. Herhangi bir konu üzerinde saatlerce konuşabilirim.	1	2	3	4	5
89. Sık sık başkalarının benim hakkımda ne düşündükleriyle meşgul olurum.	1	2	3	4	5
90. Her türlü sosyal ortama kolayca uyum sağlayabilirim.	1	2	3	4	5

Sosyal Öz-yeterlik Algısı Ölçeği (SÖZYE)

Açıklama: Aşağıda verilen her bir ifadeyi dikkatlice okuyunuz. Daha sonra her bir soru ile sunulan aktivitenin her birini ne kadar güvenle yapabileceğinize karar veriniz. Cevaplarınızı aşağıdaki derecelendirmeyi kullanarak yapabilirsiniz.

1. Hiç güvenim yok
2. Az güvenim var
3. Biraz güvenim var
4. Oldukça güvenim var
5. Tamamen güvenim var

1.Fazla tanımadığım birisiyle konuşmayı başlatmak	1 2 3 4 5
2.Grup içinde ilgilediğin bir konu tartışılıyorken düşüncelerimi açıklama	1 2 3 4 5
3.Okulda, işte veya toplu ortamlarda insanlarla çalışırken ne yapacağımı kestirme	1 2 3 4 5
4.Bir grup arkadaşla yeni tanıdığım birisinin kendini iyi hissetmesine yardımcı olmak	1 2 3 4 5
5.Bir grup arkadaşla yaşadığım bir olayı paylaşabilmek	1 2 3 4 5
6.Yeni ve farklı bir sosyal ortama girebilmek	1 2 3 4 5
7.Grupla yapılacak bir organizasyona katılmaya gönüllü olmak	1 2 3 4 5
8.Sinemaya gitmek gibi sosyal bir aktivite kararı almış gruba katılıp katılmayacağımı sormak	1 2 3 4 5
9.Önemli ve popüler biri tarafından verilen bir partiye davet edilmek	1 2 3 4 5
10.Bir grubu ya da organizasyonu yönetmeye gönüllü yardımcı olmak	1 2 3 4 5
11.Bir konuşmayı başladıktan sonra sürdürebilmek	1 2 3 4 5
12.Grup aktivitelerinde yer almak	1 2 3 4 5
13.Hafta sonu vakit geçirmek için arkadaş bulabilmek	1 2 3 4 5
14.Duygularını başkalarına açabilmek	1 2 3 4 5
15.Öğle yemeğine çıkabilmek için birini bulabilmek	1 2 3 4 5
16.Birisine çıkma teklif edebilmek	1 2 3 4 5
17.Hiç kimseyi tanımadığım bir eğlence ya da toplantıya katılabilmek	1 2 3 4 5
18.İhtiyaç duyduğunda birisinden yardım isteyebilmek	1 2 3 4 5
19.Kendi yaşlılarından arkadaş edinebilmek	1 2 3 4 5
20.Yemek yiyen arkadaşlarının masalarına oturup sohbetlerine katılabilmek	1 2 3 4 5
21.Herkesin birbirini önceden tanıdığı bir gruba dahil olup arkadaş edinebilmek	1 2 3 4 5
22.Daha önce meşgul olduğunu söyleyen birisinden tekrar bir yere gitmesini isteyebilmek	1 2 3 4 5
23.Arkadaşlarının katıldığı bir eğlenceye kız/erkek arkadaş bulmak	1 2 3 4 5
24.Kısa süre önce tanıdığın birini aramak ve onu daha fazla tanımayı istemek	1 2 3 4 5
25.Potansiyel bir arkadaştan birlikte bir şeyler içmeyi istemek	1 2 3 4 5